

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIÁLNÍ PRÁCE

NOEMI MIŇOVÁ

MÉDIA A IDENTITA DOSPÍVAJÍCÍCH DÍVEK

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Obor: Sociální práce
Forma studia: prezenční
Akademický rok: 2006/07
Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Vodáčková Daniela

P R O H L A Š U J I ,

že tuto předloženou bakalářskou práci jsem vypracovala zcela samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použila.

V *Praze* dne ... 5. 2007

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala především PhDr. Daniele Vodáčkové za poskytnutý čas, cenné rady a připomínky. Dále děkuji Doc. Daliboru Holdovi, CSc., za pomoc při zpracování statistických dat. V neposlední řadě děkuji také svým rodičům a blízkým za trpělivost, kritiku a podporu při tvoření práce.

OBSAH

Úvod.....	5
1 Masová komunikace média	7
1.1 Sociální práce a média	7
1.2 Definice médií	9
1.3 Televize jako médium	11
2 Dospívání u dívek	21
2.1 Identita a rolová identita	23
2.2 Rodová identita u dívek	26
3 Dívčí seriál a jeho vliv	28
4 Mediální výchova u nás a inspirace ze zahraničí .	32
5 Psychohygienu a média	34
6 Popis zkoumaného problému a cíl výzkumu	37
7 Statistiky sledovanosti Gilmoreova děvčata	38
7.1 Shrnutí k sledovanosti	42
7.2 K použité metodě - kvalitativní obsahové analýze.	43
7.3 Hlavní dějová linie seriálu Gilmoreova děvčata .	45
7.4 Vlastní analýza	47
7.4.1 Dominantní témata seriálu	47
7.4.2 Pojímání dívčí a ženské role v seriálu ..	52
7.4.3 Slovník seriálu	62
7.5 Souhrn analýzy	66
Závěr	68
Použité zdroje	70
1 Přílohy	75
1.1 Tabulky	75
1.2 Grafy	80

Úvod

Média jsou součástí naší společnosti a lze říci, že se proměňují tak, jak se mění společnost, ale také obráceně, že společnost se mění tak, jak se mění média nebo podle toho, co nám média přinášejí.

Tento vztah vypadá jako téměř ekvivalentní. Avšak tím, že se dnešní společnost více orientuje zejména na rychlost a spolehlivost nejnovějších moderních technologií, stává se, že se běžné společenské styky "tváří v tvář" omezují na sdělení skrze mobilní telefony či e-mailová spojení nebo obrazovku "webkamery". Míra ovlivňování společnosti se tak více přesouvá na pomyslné misce vah směrem k mediálním sdělením.

Můžeme tedy říci, že to, co se má odehrávat více "skutečně" (na živo), se potom odehrává méně skutečně v médiích, ale my takový obsah vnímáme o to více reálně, protože jsme si zvykli na tento jakýsi "přirozený" konstrukt sociální reality. V období dospívání, kdy si dospívající vytváří obraz sebe sama, se právě média významně podílejí na utváření rolového chování.

Cílem mé práce bylo poukázat na výzkumy o médiích (zejména televizi) a na jejich působení při utváření identity dospívajících dívek.

Kvalitativní obsahovou analýzou jsem zkoumala mediální poselství seriálu Gilmoreova děvčata, který v současné době vládne na žebříčcích sledovanosti televizních seriálů dospívající mládeže. Pokusím se vykreslit současný obraz dívky - budoucí dospělé ženy ve vysílaném seriálu a zaměřím se na rolové chování.

Sociální práce se řadí mezi vědní disciplíny se sociální problematikou - sociální pracovníci by měli

mít schopnost analýzy rozličných společenských fenoménů a trendů a neustálý styk s tím, co se každý den děje kolem nás. Také by měli reflektovat stereotypní představy o ženách a mužích ve společnosti.

Touto problematikou se do jisté míry zabývám ve své práci i já. Také pro inspiraci uvádím základní údaje o výuce mediální výchovy v Anglii.

1 MASOVÁ KOMUNIKACE MÉDIA

"Masová komunikace zahrnuje instituce a postupy, jimiž specializované skupiny využívají technické prostředky (médiá) pro šíření symbolického obsahu směrem k rozsáhlému, nesourodému a široce rozptýlenému publiku." (Mc Quail, 2001)

V této definici, stejně jako v mnoha dalších, je slovo komunikace ve skutečnosti použito ve významu přenos, a to pouze z pohledu podavatele, nikoli v celé šíři významu, do něhož spadá i vědomí odpovědi sdílení a interakce.

Média se stala neoddelitelnou součástí našeho života a fungování naší společnosti, proto je problematika jejich moci ovlivňovat myšlení jednotlivců a skupin velmi aktuální. Přestože se realizovalo velké množství výzkumů, stále nejsme a asi nikdy nebudeme schopni uspokojivě vysvětlit, jak a do jaké míry mají média vliv na příjemce mediálních poselství.

Při zkoumání jejich vlivu se někdy nebere v úvahu variabilita publika a faktory, které zasahují do příjmu a interpretace zprávy - mediálního sdělení (Morvayová, Plichtová 2004).

1.1 SOCIÁLNÍ PRÁCE A MÉDIA

Masová média se stala vlivnou součástí moderní společnosti, a právě to by sociální pracovníci měli zohlednit ve způsobu své práce.

Sociální práce by měla reflektovat úlohu médií v moderní společnosti a umět je využít také k dosahování svých cílů při zlepšování informovanosti a při vzdělávání cílových skupin, v úsilí o změnu sociálního prostředí nebo jako prostředek komunikace s možnými

uživateli sociálních služeb a budování veřejného obrazu profese (Šveřepa, 2004). Tedy nejen sledovat dění ve sdělovacích prostředcích, ale usilovat také o změny.

Sociální pracovníci často pracují s marginálními skupinami a skrze média by měli mít možnost ovlivňovat také pojmání těchto skupin. Sociální pracovníci by měli umět analyzovat mediální výstupy týkající se sociální práce a reagovat na ně.

Na Univerzitě Karlově existuje v rámci Fakulty sociálních věd navazující magisterský obor "Mediální a komunikační studia". Sociální pracovník má zde možnost se profilovat na problematiku médií. Tak by mohl v budoucnu působit na rozvoj oblasti vzdělávání a mediální výchovy¹.

Ačkoli sociální vědci působí jako vlivná skupina zejména v klíčové oblasti vědy, to znamená ve výzkumu a vývoji, zdaleka nejsou těmi, kdo se těší výsadní pozici (Bystřičan, I., 2004).

Do nepřítliš lichotivé situace se dá stavět i pozice oboru sociální práce. Cílem sociálních pracovníků by mohlo být také tuto nepřítliš populární konotaci změnit právě skrze práci s médii. Sociální pracovníci by tak měli být schopni zvolit vhodné komunikační strategie pro zapojování veřejnosti a budování veřejného obsahu sociální práce.

Sociální práce nejenže pomáhá jednotlivcům a sociálním systémům zlepšovat jejich sociální fungování, ale také mění sociální podmínky, aby chránily člověka nebo sociální systém před potížemi fungování.

Tento aspekt sociální práce zdůrazňuje především reformní paradigma zaměřené na otázku společenské nerovnosti (Navrátil, 2001).

Takový aspekt sociální práce se týká například

¹ Na základních a středních školách není dosud předmět mediální výchova zařazen do studijních osnov (viz kap. č. 4).

problematiky genderové nerovnosti mužů a žen ve společnosti. I má práce se takovým aspektem bude zčásti zabývat.

1.2 DEFINICE MÉDIÍ

Pojetí médií se v průběhu dobových a místních událostí formovalo, tudíž není jednoduché je definovat jednotně.

McQuail (2001) uvádí, že toto pojetí se formovalo podle toho, jak si její veřejnost uzpůsobovala ve smyslu veřejného užití či poslání společnosti.

V dějinách masových médií se zabýváme čtyřmi hlavními aspekty určující vývoj médií: technologií; politickou, sociální, ekonomickou a kulturní situací společnosti; množinou činností, funkcí a potřeb; a konečně lidmi - zvláště jejich sdružením do skupin a tříd podle zájmů (McQuail, 2001).

V užším smyslu lze média definovat jako sdělovací prostředky, tedy prostředky ke komunikaci. Do takového rámce se řadí zejména televize, tisk, rozhlas a v současné době zejména internet. Co se týče mé práce, budu pod jednotným slovem média pojímat zejména tyto sdělovací prostředky.

Média jsou vždy zasazena do určitého společenského a kulturního prostředí a úzce souvisí se společenskou, politickou a ekonomickou situací země (Buton, Jiráček 2001).

Společenská a politická situace ovlivňuje média, a stejně tak i média ovlivňují veřejné mínění a hodnotové zaměření společnosti. Jejich působení se proto musí zkoumat v kontextu této situace a doby. Vztah mezi médii, společností a cílovou skupinou má široké dimenze.

Mezi ty patří:

Vliv médií na příjemce: Představy, postoje a názory cílové skupiny mohou být ovlivněné vybranými médii, to však závisí na více faktorech (viz níže). M. E. McCombs a D. L. Shaw (Wilson, 1993) vidí moc médií zejména v nastolování témat (agenda - setting), kolem kterých poté vzniká společenský diskurz. Upozorňují, že média sice mohou ovlivnit to, co si máme myslet, úspěšné jsou však zejména v tom, o čem máme přemýšlet.

Vliv cílové skupiny na média: Působení médií na příjemce není jednosměrné, ale i příjemci ovlivňují média (například svým výběrem programů nebo časopisů). Proto z analýzy mediálních produktů můžeme kromě jiného zjistit také to, jakou mají představu o cílové skupině jejich tvůrci (Buton, Jiráček, 2001).

Vliv médií na společnost: Do současnosti není vyřešena otázka, do jaké míry média ovlivňují společnost (podílejí se na společenských změnách, nebo je pouze reflektují). Ve všeobecnosti se předpokládá, že média se přinejmenším podílejí na udržování společenského pořádku, a to tím, že mají tendenci podporovat hodnoty společnosti jako celku (McQuail, 2001).

Vliv společnosti na média a na cílovou skupinu: Média a cílová skupina jsou zasazeny do určitého společenského, kulturního, ekonomického a politického kontextu. Média reflektují hodnoty a normy společnosti, jako i změny těchto hodnot. Je důležité nezapomínat, že i cílová skupina existuje v jistém společenském a kulturním kontextu, ve kterém si její členové utváří svůj pohled na realitu a přijímají určité normy. Proto i změny v názorech a hodnotách publika mohou být (většinou i jsou) důsledkem měnící se společenské situace, nejen sledováním médií, které takovéto normy a

hodnoty prezentují.

Jestliže oddělíme společnost, média, příjemce, a takto izolovaně je zkoumáme, unikají nám jejich vzájemné interakce. Je důležité si uvědomit, že změny v postojích, názorech a jednání jednotlivců nemají pouze jednu příčinu, ale jsou důsledkem interakce více činitelů.

Kromě samotných mediálních zpráv je potřebné zkoumat, jak si je určitá skupina lidí interpretuje, co si z nich vybírá a jaký význam jim připisuje. Účinek zprávy závisí například i na tom, zda příjemce považuje dané médium (např. televizní kanál, určitý deník nebo časopis, rozhlasovou stanici) za důvěryhodné, přinášející pravdivé informace (Morvayová, Plichtová, 2004).

Přijetí a interpretování zprávy jednotlivcem závisí na takových faktorech, jako jsou předcházející zkušenosti člověka, jeho "soustava" názorů, postojů a hodnot, momentální rozpoložení a nálada, generační příslušnost (každá generace má společné určité zkušenosti, které ovlivňují interpretaci událostí), věk (média všeobecně více ovlivňují v postojích a názorech děti a dospívající, neboť ti si je teprve utvářejí²), společenské postavení, vzdělání, inteligence, osobnostní struktura (výrazný individualista může být kritičtější k mediálním poselstvím než ten, kdo je výrazně konformní) atd. (Janoušek, Slaměník, 1998). Bylo by tedy mylné si myslet, že mediální poselství jsou přijímána uniformně.

1.3 TELEVIZE JAKO MÉDIUM

Televize se stala nejvíce sdílenou obecnou

² Viz dále podrobněji v kapitole 2.1 Identita a rolová identita u dívek.

kulturou v dějinách lidstva (Jowett podle Janouška, Slaměníka, 1998).

Také dle Janouška a Slaměníka (1998) je televize z hlediska účinnosti a dopadu jakéhokoliv sdělení na diváka nejvlivnější masový sdělovací prostředek. Stejně jako je tomu u textové informace předávané tiskovou agenturou, také televizní divák vnímá obrazovou informaci vysílanou "jeho" televizí podvědomě jako určitou "pravdu".

Výzkumy Niny Huntemannové a Michaela Morgana (2001) poukazují na televizi jako na zásadní fenomén dnešní doby oproti předešlým generacím: Výrazně industrializované společnosti - s důrazem na americkou společnost - vyrůstaly v masivním obklopení televizním vysíláním od sedmdesátých let 20. století. Děti vyrůstaly v domácnostech, kde je televize zapnutá prakticky nepřetržitě každý den. U nás lze vidět takový posun až mnohem později, dá se o podobném fenoménu mluvit až od 90. let 20. století.

Televizní vysílání pro děti začalo tvořit výraznou socializační roli při jejich vývoji, a je doplňováno dalšími „podpůrnými“ sdělovacími prostředky, jakými jsou časopisy a magazíny pro dospívající. Tyto vlivy jsou doplňovány dalšími novějšími technologiemi, jakými jsou např. kabelová televize, DVD přehrávače, satelit, počítačové hry a v neposlední řadě zejména internet.

Toto vše dohromady významně působí na vytváření určitého diskurzu³ a jeho rozšiřování médii mladým lidem. Je to jakýsi způsob reprezentace, jak si stav věcí vysvětlujeme, podávááme a líčíme, a jak potom také mladí lidé mohou přemýšlet o světě nebo jak sami

³ Způsob, jak stav věcí vysvětlujeme, podávááme a líčíme. Je to také způsob a obsah vyjadřování myšlenek (Harré, Gillett, 2001).

sebe mohou vnímat uvnitř tohoto konstruktů (Huntemann, Morgan, 2001).

Ve 20. letech 20. století vznikla ve Spojených státech amerických první instituce pro zkoumání vlivu médií na dětského diváka - Paynův fond. Vlivu médií na formování osobnosti dítěte se tak začalo věnovat více pozornosti.

Po zavedení plošného televizního vysílání v USA v roce 1939⁴ se pozornost výzkumů o ovlivňování médií zaměřila právě na televizní programy.

Teorie Alberta Bandury vychází z principu, který říká, že dospělí i děti jsou ovlivněni pozorováním jiných lidí - skrze přímé pozorování i zprostředkovaně skrze média. Tato teorie naznačuje, že to, co je zobrazováno v mediích, i to, co média vynechávají z centra naší pozornosti (jako například péče o druhé, vzájemné respektování se, něžnost), může působit na vyhodnocování, vnímání, postoje, přijaté normy, poznávací procesy a emocionální stavy příjemců mediálních poselství - v tomto případě diváků. V 70. letech 20. století výsledky A. Bandury ukázaly, že určité chování - v tomto případě agrese, může být naučeno a napodobováno podle živých, filmových nebo kreslených vzorů (Signorelli, N., 2001).

Liebert a Baron v roce 1972 tyto výzkumy potvrdili (Hill, 2004). Zjistili, že děti, které sledovaly násilný televizní program s větší pravděpodobností ublížily jinému dítěti. Tyto experimenty byly prováděny v laboratorních podmínkách, proto byly jejich výsledky kritizovány a zpochybňovány.

V 80. letech Ross D. Parke (Hill, 2004) vyzkoušel terénní experiment s násilím v mediích. Pouštěl

⁴ U nás začalo pravidelné televizní vysílání od roku 1953 (Janoušek, Slaměnik, 1998).

mladistvým provinilcům v USA a Belgii po dobu jednoho týdne v jejich domovech buď násilnou, nebo nenásilnou televizi. Agrese byla větší u skupiny, která sledovala násilnou televizi, a to zejména u dětí, jejichž hladina agresivity byla již předtím vyšší.

Feshbach a Singer v roce 1978 (Hill, 2004) ve svých výzkumech dokázali, že děti, jimž po dobu 6 týdnů ukazovali agresivní programy, projevovaly méně agresivního chování než ty, kterým ukazovali televizi bez násilí. Tomuto výzkumu však byly vytýkány metodologické postupy a pozdější výzkumy nepotvrdily původní tezi Feshbacha a Singera nebo přinesly nálezy opačné.

Potvrdil se také pozitivní vliv médií na chování.

Sparkin a kol. (1975) zjistili, že přes 90 % dětí dalo přednost pomoci štěněti před osobním ziskem po sledování programu, v němž se pomáhání vyskytovalo („Lassie“); také výsledky Barona a kol. ukázaly, že děti byly více ochotny spolupracovat a pomáhat po zhlédnutí seriálu o rodině, jejíž členové si pomáhali.

Hearold (1986) analyzoval přibližně 200 studií o vlivu médií na děti a došel k závěru, že prosociální televize má na chování dětí zhruba dvojnásobný účinek než televize antisociální (Chandler, 2003).

Z hlediska tématu mé práce, kterým je zejména ovlivňování dívčí identity a sehrávání role ve společnosti, jsou zajímavé poznatky, které uvádí Nina Huntemannová a Michael Morgan (2001).

Je zřejmé, že vytváření vlastní identity a rolového pojmání (viz kap. 2.1) patří mezi nejvýznamnější úkoly adolescenta. Dítě přichází do interakce s rodiči, dětmi a dalšími dospělými v rámci socializačního procesu. Dítě se tak rychle naučí, co znamená "být dívka" či "být chlapec", jaké jsou

vzájemné odlišnosti a také to, jak se má podle takových vzorů chovat.

Tak, jak dítě objevuje v průběhu svého života žádoucí pohlavní chování, může narážet na bolestivé odcizení se takovému očekávanému chování a zesměšnění se při jeho neplnění. V důsledku toho dítě pozorně zkoumá detaily toho "být mužem" či "být ženou". Pro tento úkol jsou média neustálým zdrojem informací o genderové rozdílnosti, a poskytují tak rozsáhlé množství modelů mužské a ženské role.

Navzdory industriálnímu a socioekonomickému pokroku počet mužů stále převyšuje počet žen v televizním vysílání 3:1 v hlavním vysílacím čase. Ženy jsou oproti mužům mladší a jsou prezentovány zejména v tradičních stereotypních rolích (Signorielli, 2001).

Novější výzkum Elasmara (2003) přináší toto tvrzení: i přes vzestupný trend v počtu žen v televizním vysílání jsou ženy stále obsazovány zejména do vedlejších úloh, a to především v jejich tradičních rolích.

Další zjištění, které se opakovalo v průběhu let 1970-1999, bylo, že ženy jsou v televizi trvale zobrazovány v průměru o 4 roky mladší než muži, většina těchto žen je ve věku 20-30 let.

Výzkumy Signorielliové a Learse z roku 1992 byly věnovány vnímání pohlavních rolí u dospívajících v souvislosti s viděným mediálním obsahem. Dospívající byli tázáni na rozdělování prací v domácnosti. Výsledky ukazují, že televize může posílit postoje při dělení práce v domácnosti a chování v rámci rolí v rodině. Televize podle nich tak přispívá k podpoře a údržbě tradičních pohlavních rolí (Huntemannová, Morgan, 2001).

Jak dítě roste, sledování televize klesá,

nahrazují ji však další média - u dívek jsou to zvláště magazíny, hudba a internet -, která tak mají význam pro dospívající ve směřování a utváření pohlavní identity. Duke a Kreshel (1998) zjistili, že mladé adolescentní dívky využívají dívčí časopisy k utváření svých názorů na ženskost. Na tu je v časopisech nahlíženo zejména skrze fyzickou atraktivitu a úspěch dívek ve vztazích.

K podobným závěrům dospěly i Morvayová a Plichtová (2004). Zkoumaly mediální poselství v časopisech Bravo Girl! a Čajka. Oba časopisy vychází na Slovensku (Bravo Girl! i v ČR) - Bravo Girl jako představitel „světských“ hodnot a Čajka jako představitel křesťanských hodnot.

Jako hlavní poselství časopisu Bravo Girl! uvádí autorky „získání chlapce a chodit s ním“. Dívka je stavěna do pozice sexuálního objektu mužských pohledů, zatímco chlapec je subjektem - tedy tím, kdo hodnotí. Ideální dívka je ta, která vypadá atraktivně a má hodně nápadníků. Děvče, které s nikým nechodí, je nešťastné.

Jako hlavní poselství časopisu Čajka uvádí autorky vdát se a mít děti. Hodnota dívky je zde zdůrazňována v tom, co dokáže muži poskytnout - jako nejvíce hodnotné považuje časopis u dívek panenství, u ženy - manželky schopnost postarat se o potřeby muže. Žena by neměla vynikat nad muže, měla by být nenápadná a pomáhat muži v jeho kariéře (její kariéra není důležitá, všechny ostatní ambice by měla obětovat „na oltář“ rodiny) že cituješ z nich jsi už uvedla před 3 odstavci, tu je to zbytečné. Čajka tak přispívá k vnímání tradičního patriarchálního uspořádání společnosti - dívky tíhnou ke ztotožnění se s ženou, která je do značné míry determinována tím, jak potěšit muže či uspokojit jeho potřeby a angažující se zejména v domácnosti.

Jednou ze sugestivních myšlenek je ta, že fyzická

a sexuální atraktivita je považována za výhodu, ne-li přímo podmínku fungujícího vztahu. Tak se stává, že dospívající dívka se neustále srovnává s obrazem ideálu krásy a příhodného rolového chování prezentovaného v médiích, a vytváří si podle něj vlastní obraz sebe sama.

V této souvislosti bych zmínila, že zejména v dívčích a ženských časopisech, ale i v televizi (zejména na přehlídkových molech módních návrhářů) je opakovaně prezentován doslova vyhublý ideál krásy. Ve Španělsku se v roce 2006 podařilo prosadit kampaň o restrikcii připouštět na přehlídková mola a prezentovat ve veřejných sdělovacích prostředcích modelky s BMI⁵ nižším než je 18, který patří do pásma podváhy. K tomuto postupu vyzvala zástupce módního průmyslu i anglická ministryně kultury Jowellová v Anglii, avšak s neúspěchem. Podobně odmítavě reagovala Francie i Belgické království. Do této doby jsou na přehlídkových molech k vidění i dívky s BMI 15, což patří do pásma hluboké podvýživy (iDnes, 2006). U nás se o podobné restrikcii zatím pouze uvažuje.

„Dokonalá těla“, která popularizují média - tištěná či elektronická - a zábavné či komerční programy v televizním vysílání pro všechny generace, jsou používána jako klíčový bod v marketingových strategiích, které používají tělo (zejména ženské) k upoutání publika s cílem zvýšit prodej zboží.

Taková vyobrazení mohou přispívat či vyvolávat u dívek, které se takovým vzorům krásy nepodobají, pocity nedostatečnosti, sociální izolaci či sebeodmítání. Tento fakt by si měli uvědomit nejen zástupci módního průmyslu, ale také média, která vytvářejí konstrukt

⁵ BMI je index tělesné hmotnosti (angl. Body Mass Index). Počítá se jako hmotnost v kilogramech dělená druhou mocninou výšky v metrech. Ideální a zdravá váha se pohybuje v rozmezí 20-25.

sociální reality, podle kterého se dospívající dívky řídí, a působí také na veřejné mínění dospělé společnosti. Jsou tudíž nástrojem k možnému ovlivňování nesprávných mediálních modelů.

Výzkumníci Greenberg, Brown & Buerkel (podle Malamutha, Impettové, 2001) uvádí, že je pozorován nárůst sexuální prezentace v médiích, zejména v televizi v období 80. až 90. let 20. století. Avšak závěry o příčinné souvislosti - do jaké míry taková reprezentace ovlivňuje utváření dětské identity - jsou stále velmi nejasné. Pouze uvádí, že dospívající, kteří sledují televizní pořady se sexuálním obsahem více, měli pravděpodobně již v minulosti fyzicky intimní vztah nebo pohlavní styk.

Znepokojující je fakt, že přestože je dospívajícímu předestírán v televizi fyzicky intimní vztah a pohlavní styk jako něco, co k životu dospívajícího automaticky patří, tyto situace se téměř vůbec nedávají do souvislosti s důsledky pohlavního styku - jakými jsou intimita (ve smyslu soukromého zážitku mezi dvěma osobami ve vztahu), těhotenství či sexuálně přenosné choroby.

Obsahové studie v televizi neodkrývají pouze velký obchod se sexuálními prezentacemi, ale také velmi typické vyobrazování takovýchto scén.

Gross (podle Huntemannové, Morgana, 2001) se kriticky vyjadřuje k faktu, že média prezentují představu o sexu pouze jako o záležitosti heterosexuálních partnerů mezi neoddanými partnery. Takový je nejčastější typ sexuální prezentace. To umísťuje neheterosexuální dospívající do podobné situace jako osoby patřící do menšinové etnické skupiny: jsou neviditelní, bezmocní a nemají žádné rolové vzory, které by je směřovaly ke strukturování

jejich identity. Mladí gayové a lesbické ženy jsou nejenom vyřazeni z reprezentace v televizním vysílání, ale také nejsou jako publikum příznačnými programy oslovováni.

Dále L. Harris (podle Malamutha, Impettové, 2001) uvádí, že dospívající budou více ovlivněni sledováním televize s vrstevníky, než kdyby ji sledovali sami.

Při zkoumání postojů studentů středních škol (do 18 let) došel L. Harris k závěrům, že američtí studenti považují televizi jako hlavní zdroj získávání poznatků o sexuálních aktivitách.

V současné době může být považován za jakýsi „centrální mediální zdroj“ počítač, který propojuje jak možnost sledovat televizní vysílání, tak číst časopisy, noviny, které jsou vydávány i v elektronické podobě (nadto i nové, které vycházejí jen přes internet), číst a psát chronologicky seřazené vlastní úvahy (tzv. blogy), tvořit vlastní internetové stránky či poslouchat hudbu.

Baran (1986) (Malamuth, Impettová, 2001) zkoumal, jakou mají souvislost sexuální média (v tomto případě televizní seriály, filmy a programy se sexuální tematikou) s uspokojením adolescentních diváků při vlastních sexuálních zážitcích. Ve výzkumu zkoumal adolescenty středních škol a přišel k závěrům, že adolescenti, kteří taková média sledují, jsou spokojeni více se sledováním takového televizního programu, než při skutečné vlastní zkušenosti pohlavního styku.

Dále studenti, které televize naučila, jak přesně vypadá žádoucí sexuální chování, byli méně spokojeni při svém prvním pohlavním styku, než adolescenti, kteří tyto programy nesledovali.

Výzkumy od 70. let do 90. let 20. století, které se zaměřují na vyobrazení gender rolí v médiích jako

přispívání k stereotypizaci těchto rolí, přinesly opakovaně závěry, že muži v televizním vysílání převyšují počet žen převážně v poměru 3:1 (Signorielli, 2001).

Calvert S. (2001) uvádí, že v televizním vysílání převažují blondýnky a dívky s červeno-hnědou barvou, zatímco černovlásky a hnědovlásky jsou v menšině.

Došla také k zajímavému zjištění, které prováděla na studentech střední školy, když zkoumala postoje k zobrazování ženy a muže v tradičních rolích. Závěry z této studie říkají, že předpoklad, že chlapci nechtějí vidět dívky v televizi na vedoucích pozicích, se nepotvrdil.

2 DOSPÍVÁNÍ U DÍVEK

"Puberta, neboli dospívání je přechodnou fází lidského života, kdy člověk přestává být dítětem a ještě není dospělý. Dospívání je jedním z rizikových období lidského života: člověk se tu mění v celé své biopsychosociální sféře, a to velice radikálně a rychle. K tomuto rychlému vývoji přistupuje možnost a často i skutečnost samotného jednání dospívajícího, které nezřídka bývá nesprávné a nebo rizikové. Jedinec se stává "složitým", a přitom v mnoha ohledech zvýšeně zranitelným." (Machová, Hamanová, 2002).

Vývoj a zrání člověka dnes navíc znesnadňují rychlé proměny okolního světa. Stírají se hranice mezi různými kulturami a jejich společenskými normami, a zejména sem lze zařadit dezinformace dané čistě komerčními zájmy médií. Ukazuje se, že dospívání se stalo v moderních technologických společnostech nejrizikovějším vývojovým obdobím na cestě k dosažení zdravé dospělosti - na rozdíl od dřívější doby a současných - nerozvinutých společností -, kde nejrizikovějším bylo a je rané dětství⁶.

Definice dospívání je poněkud odlišná nejen v různých vědních oborech (např. v lékařství, pedagogice, psychologii), ale i v rámci samotného vědního oboru u jednotlivých autorů.

U dívek se období dospívání nejčastěji vymezuje ve věku 10 - 19 let. V rámci tohoto období se rozlišuje puberta, která u dívek začíná po 10. roce života. V rámci pubertálního období se rozlišují 2 fáze: Rychlá fáze, ve které je růst nejrychlejší a probíhá souběžně

⁶ Článek z konference lékařů a lékárníků na téma **Syndrom rizikového chování v dospívání**. Viz seznam literatury.

s pohlavním zráním a vývojem druhotných pohlavních znaků. U dívek vrcholí první menstruací kolem třináctého roku. A druhá, tzv. pomalá fáze, kdy jsou přírůstky výšky menší a přibližně za tři roky růst končí. Pohlavní orgány a druhotné pohlavní znaky v této fázi dozrávají (Machová, Hamanová, 2002).

Dospívání (jako adolescence) je širší pojem pro vývojový přechod mezi dětstvím a dospělostí. Pubertou začíná a po jejím skončení ještě pokračuje přibližně do 19 let. Na rozdíl od puberty, v níž je akcentován biologický proces tělesného zrání, adolescence zahrnuje a především zdůrazňuje psychosociální stránku vývoje, na kterou se i já ve své práci více zaměřuji.

Významnou roli hraje v tomto období rozvoj sexuálního chování. Machová (2002) popisuje sexualitu jako specifický intimní vztah k jedné blízké osobě - partnerovi.

Právě v časně fázi dospívání (11 - 14 let) nastává fáze sexuálního probuzení, které se projevuje intenzivním zájmem o druhé pohlaví, sexuálními fantaziemi či představami žádoucího partnera. Dospívání vrcholí ve střední fázi dospívání (15 - 17 let), kdy se dále vyvíjí mužská a ženská role, romantické vztahy a u mládeže přicházejí první koitální aktivity, které jsou však předčasné a často souvisí s dalším rizikovým chováním v rámci rizikového životního stylu. V pozdní fázi dospívání (18 - 20 let) se vyvíjí schopnost vytvářet zralejší a trvalejší vztah už s větším smyslem pro objektivitu i pro pocity a dobro partnera (Langmeier, Krejčířová, D., 1998).

Silně roste i vliv vrstevníků na dospívající. Dospívající mezi nimi hledá a nutně potřebuje nalézt uznání a své místo. Sociální vztahy mezi dospívajícími navzájem jsou určovány vývojem zájmů v tomto věku.

Roste obliba různých klubů, zájmových kroužků a programově řízených skupin, v nichž se vytvářejí silné sociální vazby, pevná pravidla, a výrazně se tak reguluje chování jedince.

Značné riziko hrozí izolovanému jedinci bez sociálních vztahů. Může to být dítě výrazně introvertní, ale není výjimkou ani takové, které je pro nějakou svou somatickou či psychickou odchylku z kolektivu vyloučené. Postižený může reagovat depresí, mohou u něho vzniknout zárodky asociálního chování.

Skupiny dospívajících mají svá rizika. Skupina, která nemá zdravý základ a není prosociálně orientovaná, může volit činnost společensky negativní, směřující k násilnictví, drogám, sexuální promiskuitě a ve svých extrémech až ke kriminalitě (Machová, 2002).

Vidíme, že toto období je značně rizikové, dospívající mají větší sklon experimentovat, osamostatňují se a hledají vzory.

Dospívající dnes dosahují základní pohlavní zralosti a dospělého tělesného vzhledu v nižším věku než dříve (sekulární akcelerace). Přitom však stoupají nároky v přípravě na povolání i nároky na plný rozvoj všech složek osobnosti, a ty vyžadují naopak více času pro dosažení zralosti i v oblasti psychické a socioekonomické.

2.1 IDENTITA A ROLOVÁ IDENTITA

Sebepojetí (identita) a vlastní stupnice hodnot jsou jedním z hlavních úkolů dospívání. Dospívající si potřebuje uvědomit své kladné a záporné stránky, své přednosti i omezení, a to v nejrůznějších směrech (vzhled, zdravotní stav, tělesné a psychické schopnosti atd.). Není to jednoduchý proces a často souvisí s osobní nejistotou, úzkostí, malou sebedůvěrou a malou

sebeúctou (Langmeier, J., Krejčířová, D., 1998).

Pohlavní identitu Cleese a Skynner (1999) definují jako: „hluboký a relativně neměnný pocit příslušnosti k určitému pohlaví.“

Identita souvisí s pohlavní rolí - ztotožnění se jedince s určitým očekáváním pro ženu nebo muže v dané společnosti (Kernberg, 1999).

Podle jiného pojetí identita jedince souvisí nejen s pohlavní rolí jedince, ale také s jedinečností a neopakovatelností člověka, kterou se odlišujeme jeden od druhého (Huntemannová, N., Morgan, M. 2001).

Robinson (1996) definuje identitu kulturně, tj. související s naším členstvím v určité skupině - náboženské, národnostní či jinak orientované. Celkově je to pocit jakési sounáležitosti k určité skupině a vyznávání jejích norem a hodnot (Huntemannová, N., Morgan, M. 2001).

Podle teorie E. H. Eriksona probíhá psychosociální vývoj během celého lidského života. Každé životní období se vyznačuje určitým vývojovým konfliktem, kterému je jedinec vystaven a který musí překonat. Pokud se mu to nepodaří, je jeho vývoj zdržen a ohrožen. Pro dospívajícího je tedy důležité právě vytvoření osobní identity, která by měla předcházet podle Eriksona fázi intimity.

Média však bombardují dospívající mládež již od počáteční fáze dospívání, proto mohou přispívat ke ztížení a ohrožení vývoje osobní identity. Pokud k vytvoření identity nedochází, nastává fáze "zmatení rolí".

Za důležité v tomto stádiu vývoje Erikson považuje zařazování se do společnosti zejména ve vrstevnických vztazích a převzetí role svého vlastního pohlaví a vlastní vytváření stupnice hodnot světa, ve kterém žije

(Vágnerová, 2000).

Při formování identity je zdůrazňována aktivní úloha jedince - člověk musí o svou identitu aktivně bojovat, nebojuje-li, potýká se s rizikem, že jeho identita bude „falešná“, tzn. vytvořená bez dostatečného hledání, pouhým pasivním přijetím cizích názorů, systémů, hodnot a cílů (Bačová, 2002).

Všechny uvedené teorie zdůrazňují aktivní uskutečnění vlastní představy, jakými by dospívající chtěli být.

Vágnerová (2000) zdůrazňuje, že pubescent projevuje úsilí o hlubší sebepoznání, o přesnější obraz sebe sama, který by se stal základem jeho identity. Pubescent překračuje hranici aktuálního sebepojetí a usiluje i o budoucí, hypotetické sebevymezení.

Vlastní proměna zcela automaticky upoutává pozornost dospívajícího. Průměrný pubescent se sám sebou zabývá ve zvýšené míře. Aby si jedinec mohl vybudovat nějakou novou, funkční identitu, musí poznat své vlastnosti a kompetence.

Proces sebepoznávání probíhá také skrze druhé - pubescent se srovnává s jinými lidmi.

Všeobecně jsou tedy ve významu pojmu identita zakódovány dva aspekty. Identita jako vlastní jedinečnost, autenticita a jejich přetrvávání v čase. Na druhé straně identita znamená také identifikovat se s postoji, vzorci chování, rolemi, sociálními skupinami apod.

První aspekt se označuje jako osobní identita a druhý jako identita sociální. Není však možné je jednoznačně oddělit. "Správnost" vlastní identity je neustále potvrzována v porovnání s tím, jak nás vnímá naše sociální okolí (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Platí však i proces přibližování (ztotožnění)

vlastní identity k nějaké skupinové identitě. To je možné sledovat i v jazyce. Sebereflexe může zároveň znamenat přiblížení se k nějaké sociální identitě, např. výrok "Cítím se lépe mezi dívkami."

Všeobecně se u termínu *identita* upouští od chápání identity jako jádra osobnosti (tradiční pohled psychologie osobnosti) nebo jako biologické předurčenosti (sociobiologie) a uvažuje se spíše o sociálně a kulturně podmíněné identitě (Lukšík, Suspeková, 2003).

2.2 RODOVÁ IDENTITA U DÍVEK

Rodová identita znamená identifikování se s individuálním a sociálním bytím ženou (u dívek).

Sociologická teorie rolí (Goffman, 1961) poskytuje náhled, podle kterého je možné ženskost a mužskost sledovat jako představení rolí, které zahrnují scénář a jevištní pravidla.

Podle tohoto modelu se musíme naučit vystupovat a adekvátně hrát požadované role. Teorie rodových rolí je často kritizována pro svoji jednotvárnost a omezenost, ale její zastánci tvrdí, že tak jako herci vkládají do každé ze svých postav vlastní osobnost, tak i člověk v každodennosti hraje, ale i projevuje svou osobitost a individualitu (Lukšík, Suspeková, 2003).

Moderní sexualita je podle M. Foucaulta (1999) produktem určitých diskurzů, které produkují tzv. klíčové sociální identity. V diskurzích se potom vytváří např. "hysterická žena", "perverzní" či "masturbující" dítě apod.

Novější práce o moderní sexuální hierarchii poukazují na ústřední prvky heterosexuální monogamie: manželství, rodově stereotypní rozdělení práce a sféra vlivu. Ženy jsou "rozmnožitelky" národa nebo "rasy",

pracovní síly, národního občanství a etnické a rasové čistoty. Ženy jako matky mají určitou zodpovědnost za reprodukci národní identity. Muži mají zase dominanci ve veřejné sféře (Suspeková M., Lukšík J., 2003).

Sociální identita se promítá do světa textů. Text je prostor, ve kterém existujeme, plný hodnot, předpokladů, řečových aktů, symbolů, významů, norem, dále fyzické uspořádání materiální kultury, praktiky konání a interakce a institucionalizování našeho života (Bačová, 2002).

Na vytváření sexuality a rodovosti dětí nejvíce působí ze sociálních vlivů blízké osoby, média a škola. Děti vstupují do širší kultury zejména skrze média přes příběhy v knihách a televizi. Období dospívání je citlivým obdobím formováním sexuální identity a rodové role. Sociální, kulturní a psychologická dimenze mužskosti a ženskosti nazýváme rodovost (používá se také pojem gender, jako soubor idejí, přesvědčení a podobně o tom, jak se mají muži a ženy chovat, prezentovat, jaké role mají mít a kým mají být (Lukšík, Supeková, 2003)).

3 DÍVČÍ SERIÁL A JEHO VLIV

Problematika vysílání seriálů a ovlivňování identity dívek je na první pohled složitější, než se může zdát.

Dospívající si vytvářejí představy o své roli také na základě toho, jak je ženská a mužská role prezentována v médiích.

Média jsou socializačním faktorem: předvádějí modelové způsoby chování v jednotlivých rolích, tj. napovídají člověku, jak si má ve společnosti počínat, aby se mohl stát její akceptovanou součástí (Burton, Jiráček, 2001). Proto by poselství, která média zprostředkovávají, neměla uniknout ani pozornosti odborníků ze sociálních a psychologických oborů.

Dívčí (ženské) seriály jsou pro adolescentky jedním ze zdrojů informací o sexualitě a rolích v dané společnosti. Dívka kulturu ze seriálu vnímá nejen vizuálně, resp. dívá se na jistou formu reflexe reality, ale také toto zobrazení ji ovlivňuje do takové míry, že část své vlastní reality formuje na základě vyobrazení v seriálu. Když se tedy divačka dívá na situace žen a dívek, vnímá jejich příběhy a problémy, nevyhnutně tyto informace vztahuje také na sebe a porovnává se s nimi (jsem štíhlejší/ silnější, atraktivnější/ méně atraktivní, mám podobné zkušenosti jako ony/ jsem úplně odlišná atd.).

Televize je jako zdroj bezpečného prožitku označována v mnoha teoriích. Jedna z nich je teorie *domácího krbu* Atfieldové (Rozbořil, 2005), okolo kterého se shromažďují všichni členové domácnosti. Příjemné pocity domácí pohody a bezpečí jsou spjaty s posezením u zářící modré obrazovky, ve které je nám každý večer naservírován celý svět jako na dlani.

Televizní vysílání je zdrojem informací a jako takové uspokojuje potřebu orientace v každodenním světě.

Na pocitu bezpečí v životě se televize podílí i strukturou vysílání. Serialita - nekonečné opakování stále stejných obsahů - subtilně upevňuje subjektivní pocit předvídatelnosti světa. Též dramaturgie televizního vysílání je založena na střídavém vyvolání negativních a pozitivních emocí u diváka. Dochází zde k umělé indukci, ale hlavně následné redukci emocionální tenze (Rozbořil, 2005).

V mnoha různých žánrech - televizních hrách, seriálech a sériích příběhů je možno nalézt určité základní zápletky s okruhem zavedených a dobře známých variací. Existují však i rozdíly ve vyprávěních a o nich je třeba se zmínit.

Televizní série příběhů mohou být například při použití teorie narace zřetelně odlišeny od seriálů. Série se skládají ze souboru oddělených příběhů, které se v každé epizodě uzavřou. V případě seriálů příběh pokračuje bez konce od jedné epizody k druhé. V obou případech existuje kontinuita, primárně dosažená zachováním stejných hlavních postav. Přesto je zde rozdíl: v sériích příběhů kladní hrdinové a hrdinky (subjekty) zůstávají konstantní, zatímco padouši (objekty) se epizodou od epizody mění (McQuail, 1999). Tytéž postavy procházejí různými vypravěčskými sekvencemi ve stejných prostředcích. Oltean (1993) poznamenává, že mezi epizodami "zůstávají loutky uloženy mimo fiktivní realitu".

Naopak u seriálů - v mém případě zkoumaném seriálu Gilmorova děvčata - se pokaždé objevuje stejný soubor postav a je pěstována iluze, že tyto postavy mezi epizodami aktivně pokračují ve svém životě. "Zůstávají fiktivně aktivní" (Oltean podle McQuaila,

1999).

Vyprávění často závisí na předpokladu o reálnosti a dojem své reálnosti se snaží posilovat dovoláváním se logiky, normality a předvídatelnosti lidského chování.

Mediální realismus se tváří, že zobrazovaný obsah je "jako ze života", pokud ne přímo pravdivý v tom smyslu, že se zobrazované skutečně odehrálo. Realistická fikce závisí na víře, že by se popisované mohlo přihodit nebo se snad i přihodilo. Dokonce i fantastické příběhy mohou být zpracovávány realisticky, jestliže používají reálné prostředí a sociální zázemí a získají pravděpodobnost díky uvěřené logice děje (McQuail, 2004).

Na představu dívky o sobě - sebeobraz, sebehodnocení - seriály předkládají divačkám jistý ideál dívky - ženy, resp. model „správného“ (žádoucího, atraktivního) nebo alespoň možného chování.

Sebehodnocení a sebeobraz dívky však nezávisí pouze na tom, jaká kritéria ideální dívky seriál předkládá, ale do jaké míry divačka tyto kritéria přebírá, ztotožňuje se s nimi nebo je naopak zpochybňuje. Dívčí seriály mají vliv na představu dívky o její současné a budoucí roli - co se od dívky očekává a bude očekávat, jaká má práva a povinnosti, jak se má a může chovat ke chlapcům, autoritám, vše, co vyžaduje ženská role (Morvayová, D., Plichtová J. 2003).

Pravda není vysvětlitelná jen statistickými termíny a málokdo může opravdu uvěřit, že by tomu tak bylo. Kritika mediálního "zkreslení" skutečnosti často přikládá velkou důležitost kvantitativním kritériím a velmi přehlíží "dekódovací" schopnosti zkušených členů publika, kteří jsou schopni rozlišit fikci od reality a dokáží se dovédat o společenské realitě z nejnepravděpodobnějšího obsahu.

Obecně média vytvářejí jakýsi diskurz - tedy způsob, jak stav věcí vysvětlujeme, podáváme a líčíme. Je to také způsob a obsah vyjadřování myšlenek (Harré, Gillett, 2001).

V kontextu studií o médiích diskurz odkazuje k určitému způsobu používání verbálních a vizuálních kódů při produkci a posilování konkrétních významů vztahujících se k nějakému předmětu - v mém případě je předmětem zkoumání diskurzu dívčí role.

Diskurz lze popsat výrazovými prostředky (určitými slovy a větnými vazbami), které jsou pro něj příznačné (Burton, Jiráček, 2001).

Diskurzy se odehrávají vždy v rámci nějaké ideologie a jsou jeho součástí (Morvayová, Plichtová, 2004).

Monaco v roce 1981 (McQuail, 1999) uvádí, že existuje "preferované sledování" významů vyobrazených v seriálech. Jde o vyobrazení a text, který vychází z určité rolové ideologie muže a ženy.

Lze tedy analyzovat text a vyobrazení, která seriál přináší. Podle toho pak můžeme snadněji identifikovat danou ideologii a hodnotová poselství seriálu.

Při zkoumání mediálních poselství a zpráv je ale důležité zdůraznit, že pouze na základě výsledků jejich analýzy není možno určit jejich účinek na publikum. Lidé, jak jsem se již zmínila, totiž nejsou pasivními příjemci mediálních zpráv a poselství, ale zprávy selektují, interpretují a přehodnocují.

4 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA U NÁS A INSPIRACE ZE ZAHRANIČÍ

Burton, Jirák (1999) uvádí, že cílem mediální výchovy by mělo být rozvinutí mediální gramotnosti do takové úrovně, aby využívání médií byla činnost, kterou má jedinec co nejvíc pod vlastní kontrolou, a dokázal si ji řídit tak, aby mohl mediální nabídky co nejvíce využít.

K hlavním úkolům pedagoga mediální výchovy by mělo být zejména rozumné a účelné využívání mediálních sdělení i mediálních pomůcek. Naučení účinného a kritického vyjadřování se k postojům předávaného médiu - rozlišovat stereotypní představy o mužích a ženách ve společnosti, mediálnímu násilí, pornografii či nepravdivým informacím (Řičan, Pithartová, 1995).

Dospívající by si mohli začít lépe uvědomovat, že zprávy nejsou věrným odrazem skutečných událostí, nýbrž konstrukcí, kterou vytvářejí média a redaktoři, kteří jsou sami předmětem řady vlivů a omezení. Měli by se také naučit lépe třídit, zpracovávat, interpretovat informace a naučit se kriticky hodnotit konstrukt sociální reality.

Koncept mediální výchovy však není v České republice dosud dostatečně propracován. Nicméně od září příštího školního roku 2007/2008 má být mediální výchova jedním z takzvaných průřezových témat⁷, která musí učitelé začleňovat do výuky na základních a středních školách. Protože k mediální výchově chybí dostatek

⁷ Témata, která budou studenti povinně probírat na základních a středních školách od zahájení školního roku 2007/08 jsou: environmentální výchova; výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech; multikulturní výchova; osobnostní a sociální výchova; výchova demokratického občana; mediální výchova.

kvalifikovaných pedagogů, MŠMT ČR⁸ zahájilo projekt na vzdělávání pedagogických pracovníků ve vzdělávacím modulu „Užití multimédií a mediální výchova ve výuce“.

Mediální výchova by se tak měla začlenit do výuky hodin zejména českého jazyka, občanské nauky a matematiky na základních a středních školách. Některé základní a střední školy již v současnosti zařadily do výuky volitelný předmět "mediální výchova". Jinak je výuka mediální výchovy na základních a středních školách spíše výjimkou.

Ve Velké Británii je mediální výchova vyučována ve školách více než 20 let. Zprvu byla integrována do výuky angličtiny, v posledních letech je na úrovni sekundárního vzdělávání nabízena jako samostatný předmět, který často doplňuje obvyklou kombinaci předmětů „angličtina /anglická literatura“. Mediální výchova je zaměřena na kritickou analýzu mediálních sdělení i na produkci sdělení vlastních (Jiráková, 2005).

Pro přehled uvádím v tabulce (viz tab. č. 1 v příloze) vybrané mediální náměty a způsob výuky mediální výchovy v Anglii.

⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v České republice.

5 PSYCHOHYGIENA A MÉDIA

Ágová a kol. (podle Ďurdiaka, 2001) uvádí, že zátěže dnešního člověka pramení zejména z jeho sociálního prostředí a dotýkají se z převážné části rozličných složek jeho sociální existence. Množství zátěží pochází už ze samotných informací, které mu jeho sociální prostředí poskytuje a zprostředkuje i o světě daleko mimo rámec jeho vlastního smyslového vnímání a jeho zkušeností. Paleta těchto informačních zátěží je téměř neohraničená.

Pro zachování duševního zdraví dospívající běžně využívají nejrůznější „očistné“ zvyklosti, aniž by si to uvědomovali. K těm, které se týkají jakéhosi „vypnutí“ či odreagování se od mediálního tlaku, mohou patřit nejrůznější zájmové kroužky, ať už jsou to kroužky taneční, pěvecké, sportovní, výtvarné či turistické. K takovým odpočinkovým aktivitám mohou patřit také rozhovory s blízkými lidmi, které nám působí radost a uklidnění. Jsou to všechno činnosti spojené s aktivním zapojením se a prožíváním společných zážitků. Pro někoho ale může být největší úlevou rozjímání o samotě či relaxace v příjemném prostředí.

Inspirovat se lze také doporučeními J. Davisona (1998), které mají v současném „moři“ informací psychohygienický charakter:

1. Rozhodněte se, jaké informace jsou pro vás opravdu důležité, a buďte selektivnější, co se týče přijímaných zpráv a zábavy.

2. Kontrolujte svůj životní prostor (byt, pracovní stůl aj.) a mějte kontrolu nad tím, jaké informace si v něm ponecháte.

3. Myslete na to, že informace představují moc a

sílu, ale pouze tehdy, když je umíte vyhledat, zkombinovat s jinými věcmi. Proto si vaše informace efektivněji uspořádejte.

4. Zbavte se nepotřebných věcí.

5. Když se vám dostane na stůl nějaká informace, zeptejte se: „Měl jsem vůbec tuto informaci dostat?“ A podle odpovědi s informací zacházejte, založte si ji do vyhrazeného místa, udělejte si z ní výťah nebo ji zahodte.

6. Nevstřebávejte příliš mnoho informací najednou.

Co se týče televizorů a počítačů, přibývá před těmito obrazovkami lidí, kteří u nich tráví většinu svého volného času. Mezi ně patří zejména mladší populace. Ubývá aktivní rekreace, sportu, turistiky a jiných zájmů. Pokud se "jede na chatu" nebo na dovolenou, je součástí výbavy televizor. Ubývá tak času na klidné rozhovory a hry s dětmi, mladí lidé, manželé, spolu méně hovoří, zvláště o podstatných věcech života. Máme méně trpělivosti naslouchat vyprávění "obyčejných" lidí a také chuti (a odvahy) si společně zazpívat. Proto se navzájem méně známe a hůře si rozumíme. Pro mladé lidi v době, kdy nás média „masírují“ ze všech stran, je obtížnější se soustředit, uklidnit se či se ztišit k rozjímání nebo modlitbě.

Říčan a Pithartová (1995) uvádí několik způsobů, jak rodiče mohou ovlivňovat působení televize na děti.

Mezi tyto zásady řadí zejména působení rodičů na děti ve smyslu, jaké pořady jim dovolí sledovat a jak dlouho. Pokud rodiče nějaký pořad zakazují, měli by také takové rozhodnutí zdůvodnit a vysvětlit. Když rodiče vyjádří na něco rozhodný názor, neměli by zapomenout takový názor umět prezentovat i mimo rodinu a učit tak děti k přemýšlení a kritickému

přehodnocování názorů jiných lidí. Také by se člověk neměl bát vyslovit na veřejném místě (např. v restauraci) svůj nesouhlas například s právě zapnutým televizorem, který ho ruší.

A jako nejdůležitější uvádí udržování pospolitosti rodin, které mají podobné životní hodnoty. Trávení volného času aktivně a společně, ať už ježděním na výlety, sportem, společnou prací v domácnosti, rodinným vyprávěním či obyčejným zpěvem. Domnívají se totiž, že společná skupina lidí, která má společný životní styl, je něco, co tvoří jakýsi širší domov. Taková skupina lidí dokáže "plout proti proudu", dokáže udržet kulturní úroveň, uplatňovat vyšší hodnoty - a také jinak než její okolí zacházet s obrazovkou. Mladí lidé, kteří potom vyrůstají v takovém společenství jsou hrdí na životní styl, který se třeba vymyká ostatním, a také mají šanci odolat "nepravdám", kterými je zaplavují média.

6 POPIS ZKOUMANÉHO PROBLÉMU A CÍL VÝZKUMU

Cílem mého výzkumu je analyzovat a interpretovat mediální poselství seriálu Gilmoreova děvčata, který je sledován zejména ženskou populací.

Pokusím se tak zachytit charakteristické znaky daného diskurzu a popsat určitou ideologii, ze které seriál vychází.

Diskurz, který časopis vytváří, jsem zkoumala pomocí kvalitativní obsahové analýzy.

Konkrétně jsem sledovala zamýšlené působení na verbálně explicitní úrovni a částečně i na rovině neverbální.

Verbální poselství jsem identifikovala prostřednictvím nejčastějších slovních spojení se slovem dívka (a jeho synonymy) v rozhovorech a situacích, v jakých se dívky nejčastěji vyskytují. Taková zjištění jsem využila k charakterizování ženské role v seriálu. Analyzovala jsem také přímé či nepřímé výzvy k rolovému chování.

Zamýšlené významy rozhovorů doplňují poselství obrazová - to jak dívky dbají o svůj zevnějšek, jak komunikují - na neverbální úrovni (pozice těla a hlas) - a na rovině verbální, kterou v tomto případě mohu analyzovat pouze zprostředkovaně, protože jde o americký originál, čili jde pouze o dabované hlasy.

Dalším cílem bylo popsat statistiky sledovanosti tohoto seriálu se zaměřením na sledovanost věkové skupiny, která je předmětem mého zkoumání - dospívající ve věku 15 - 19 let, a zjistit, jak velkou skupinu dívek seriál zasahuje.

7 STATISTIKY SLEDOVANOSTI GILMOROVA DĚVČATA

Jako cílovou skupinu pro vysílaný seriál Gilmorova děvčata označuje TV Nova rodinu - tj. všechny věkové kategorie. Avšak vzhledem k času a tematické zaměřenosti tento fakt zcela neodpovídá realitě, to vychází i ze statistik sledovanosti (podrobněji viz níže).

Tento seriál sledují zejména dívky a ženy. Je vysílán v odpoledních hodinách (15.10 hod) každý pracovní den, kdy většina pracujících nemá možnost seriál sledovat, a pokud je dospělý v domácnosti, je to spíše žena-matka.

Z tabulky sledovaných ukazatelů R-rating a S-share⁹ (viz grafy č. 3-14) sledovanosti seriálu jsem vytvořila srovnání jednotlivých věkových kategorií u především ženské a částečně i mužské populace.

Tabulka obsahuje údaje o sledovanosti TV a seriálu v časovém období 15.10 - 16.00 hod v obdobích:

1. 30. 8. 2006 - 27. 2. 2007 (září 2006 - únor 2007)
2. 27. 2. 2007 - 27. 2. 2007 (únor 2007)
pro pět věkových kategorií:
 1. do 15 let (15-)
 2. 15 - 24 let
 3. 25 - 34 let
 4. 34 - 44 let
 5. 24 - 54 let

Ve svém srovnání jsem se nakonec zaměřila na první

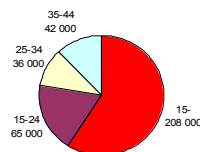
⁹ **R-rating** = procentuální podíl sledované skupiny z celkového počtu obyvatel ČR.

S-share = procentuální podíl diváků sledujících seriál k celkovému počtu diváků sledujících v té době TV (- jakoukoliv stanici), dále jsou uvedeny i absolutní hodnoty počtu diváků.

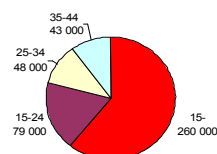
čtyři věkové kategorie, a zejména na 1. a 2., které v sobě zahrnují naši zájmovou skupinu dospívajících děvčat, a průměrné hodnoty pro první širší sledované období (září - únor). Pro zajímavost a úplnost jsem použila i data uváděná pro mužskou populaci.

V grafech č. 1 a č. 2 je zobrazena sledovanost seriálu u žen ve věkových skupinách 1 - 4 pro první a druhé sledované období. Lze z nich sledovat jen nepatrné změny v relativním zastoupení jednotlivých věkových skupin, a také sledovat nárůst sledovanosti seriálu v únoru 2007 přibližně o 23%.

Graf č. 1 Sledovanost seriálu pro jednotlivé věkové skupiny (Období 30. 8. 2006 - 27. 2. 2007)¹⁰

Graf č. 2 Sledovanost seriálu pro jednotlivé věkové skupiny (Období 9. 2. - 27. 2. 2007)

V dalších vybraných ukazatelích ratingu a sharu a srovnáních se budu věnovat pouze průměrům celého období 30. 8. 2006 - 27. 2. 2007.

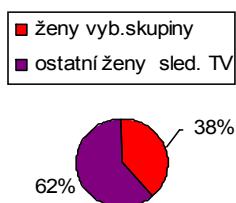
Sledované údaje nám neposkytují jemnější rozlišení věkových intervalů, a tak nám neumožňují přesnější vymezení sledovanosti u věkové skupiny

¹⁰ Grafy č.1 - 14 jsem sestavila podle údajů sledovanosti, které mi poskytla televize NOVA za období srpen 2006 až únor 2007.

dospívajících dívek 10 - 19 let.

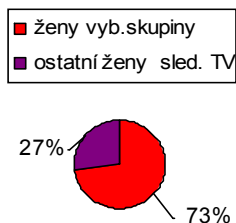
Je zde ale patrný vysoký počet sledujících divaček GD¹¹ do 15 let - 260 000, což představuje asi 38 % z celkového počtu divaček sledujících TV dané věkové skupiny (viz graf. č. 3).

Graf č. 3 Share do 15 let

Z grafu č. 4 je patrná vysoká sledovanost seriálu GD u věkové skupiny 15 - 24let, její průměrný podíl sledovanosti má hodnotu 73 %, ale v lednu a únoru 2006 dosahoval dokonce hodnot 86-96 %.

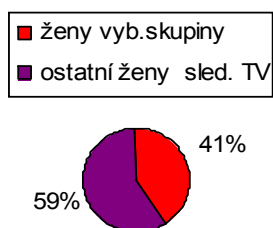
Graf č. 4 Share 15 až 24 let

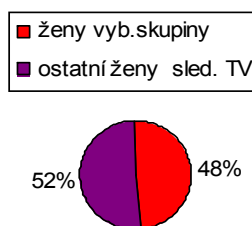
Z grafu č. 5 je patrné, že sledovanost GD věkové skupiny 25 - 34 let a z grafu č. 6 (skupina 35 - 44 let) má klesající tendenci, ale protože opět nemáme k dispozici jemnější rozlišení této věkové skupiny, můžeme pouze odhadovat větší sledovanost mé cílové skupiny dospívajících dívek.

Graf č. 5 Share 25 až 34 let

¹¹ GD - zkratka seriálu Gilmorova děvčata.

Graf č. 6 Share 35 až 44 let

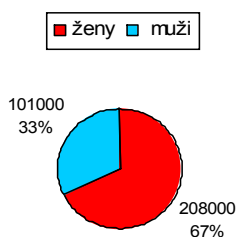

Zajímavé je, že srovnání sledovanosti u mužů (viz grafy č. 11 - 14) ukazuje, že nejvýraznější podíl na sledovanosti je také u skupiny č. 2, tj. 15 - 24 let, (i když na rozdíl od žen „pouze 50%“, viz obr. 12 v příloze); podíl sledovanosti u ostatních věkových skupin mužů je podobný.

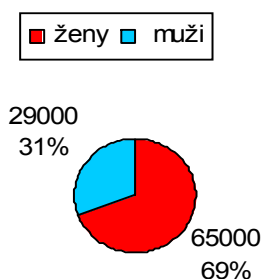
Srovnání poměru počtu sledujících diváků seriál GD - mužů a žen - je u všech věkových skupin 1 - 4 stejný a je rovný přibližně 1:2 (muži:ženy). V této kapitole uvádím srovnání věkových skupin chlapců a dívek do 15 let (graf č. 7) a 15 - 24 let (graf č. 8)¹².

¹² Ostatní srovnání věkových skupin (viz grafy č. 9 - 14 v příloze).

Graf č. 7 Poměr počtu diváků sledujících seriál pro vybranou věkovou skupinu do 15 let

Graf č. 8 Poměr počtu diváků sledujících seriál pro vybranou věkovou skupinu 15 - 24 let

7.1 SHRNU TÍ K SLEDOVANOSTI

Celkový průměrný počet diváků sledujících TV byl ve sledovacím čase (15.00 - 16.00 hod) v období září - únor: 1 157 752 diváků.

Ze statistických demografických tabulek obyvatelstva ČR z roku 2006 lze získat údaje o složení a celkových počtech našich zájmových skupin.

Když vyloučíme ze sledování skupinu 0 - 4 let (za předpokladu, že tato věková skupina televizi téměř nesleduje), pak lze vyvodit, že asi 50% dívek ve věku 4 - 14 let sleduje seriál Gilmoreova děvčata, když zahrneme do sledování také děti od 1 do 4 let dostaneme 30 % všech dívek do 14 let (viz tab. č. 8 v příloze).

Při studiu skupiny 4 - 24 let dospějeme

k zajímavému údaji, že cca 50 % všech dívek ČR sleduje v tuto dobu TV:

584 000 počet sledujících TV 4-24 let
1157 000 celkový počet žen 4-24 let
(viz tabulky č. 4, 7 v příloze)

7.2 K POUŽITÉ METODĚ - KVALITATIVNÍ OBSAHOVÉ ANALÝZE

Analyzovala jsem seriál Gilmoreova děvčata V. a VI. série, vysílaný v průběhu roku 2007: 28 dílů (45 minut/díl).

Seriál reprezentuje současné hodnoty amerického světa a konzumní společnost. Tento seriál jsem zvolila, protože u nás se v současnosti nevysílá český seriál s tematikou dospívajících a protože se mi ze současných západních seriálů zdál ideologicky nejbližší současným "světským" hodnotám v České republice.

Seriál je vysílaný 5 dní v týdnu v odpoledních hodinách (15.10 hod). Seriál je odkoupen od americké televizní společnosti WB (nově CW) společností CET 21 pro českou televizní stanici Nova. Seriál má celkem 7 sérií a v Čechách je vysílán od roku 2002 (v USA od roku 2000).

V tomto ohledu je důležité zmínit, že seriál je zasazen do amerického prostředí, a primárně tak určen pro americké diváky. Proto může do značné míry podávat zkreslující konstrukt sociální reality tak, jak jej neznáme, a působit na českého diváka méně realisticky, než jak by působil na diváka amerického. Zajímavá je úvaha Šebeše (2005): *"Americký svět nám implicitně vnucuje právě skrze mediální poselství své hodnoty, které se mu jeví nanejvýš pokrytecké a pro rozvojové země nebezpečné: z volného mediálního komerčního obchodu se stává mechanismus, kterým silné ekonomiky*

pronikají do slabších a ovládají je, a z volného pohybu informací kanál, jímž mohou být chudým a snadno zranitelným společenstvem vnuceny životní styly a hodnotové systémy."

Seriálové komediální drama *Gilmorova děvčata* je vysíláno jako příběhy dvou hlavních protagonistek - matky a dcery (Lorelai a Rory Gilmorových). Pokusím se analyzovat mediální poselství - tj. jaký diskurz přináší z hlediska genderové problematiky - jakou roli hraje v současném světě dívka.

Diskurz, který seriál přináší, jsem se rozhodla zkoumat pomocí kvalitativní obsahové analýzy.

Konkrétně jsem se zaměřila na působení ve verbálně explicitní rovině a i v rovině neverbální.

Verbální poselství jsem se pokusila identifikovat prostřednictvím nejčastějších slovně-vizuálních kódů zaměřených na situace, kde dívka vystupuje v popředí. Pokusila jsem se zachytit obraz dívčí (ženské) role, jak na ni nahlíží daný seriál.

Hlavní témata seriálu jsem kategorizovala do tematicky podobných okruhů.

Pokusila jsem se také analyzovat slovník, který seriál užívá.

Kvalitativní obsahová analýza nezahrnuje kvantifikaci, protože vychází z předpokladu, že není důležitá z hlediska důkazu významnosti jevu, protože význam se zde odvozuje spíše z textových vztahů, opozic a kontextu, než z počtu a vyváženosti referencí (McQuail 2001).

Dalším kritériem je strukturalismus, ale oproti kvantitativní analýze systematizuje jiným způsobem - nepřikládá váhu postupům při výběru vzorků a odmítá představu, že by všechny "jednotky" obsahu měly být brány jako rovnocenné (jsou kvalitativně odlišné).

7.3 HLAVNÍ DĚJOVÁ LINIE SERIÁLU GILMOROVA DĚVČATA

K lepšímu pochopení souvislostí obsahu je důležité znát základní dějovou linii příběhu.

Tento děj se odehrává v průběhu (I. - VI. série seriálu).

Jedna z hlavních protagonistek Lorelai Gilmorová je svobodná matka.

Vyrůstala do šestnácti let v prostředí milionářské rodiny. Celý život měla předem naplánovaný svými rodiči, svoji budoucnost - představu o budoucím partnerovi, školu i práci. Lorelai se rozhodne změnit plány svých rodičů a si jít vlastní cestou. Uteče z domu se svou roční dcerkou Rory, kterou porodila v patnácti letech, a rozhodne se žít si vlastní život. Opustí elitní soukromou střední školu i rodiče a žije ve městečku Stars Hollow.

Tak vychovává sama svou dceru. Podaří se jí založit si vlastní hotel "U Vážky".

Prarodiče Rory se dožadují možnosti stýkat se se svou vnučkou, Lorelai svoluje a prarodiče zaplatí Rory, které je dvanáct let, prestižní soukromou střední školu. Dívka naváže dobrý vztah s prarodiči a pravidelně se s nimi stýká. Rory je výborná studentka a velmi často působí dospěleji než její matka.

Mezitím se dějová linie stáčí k tématu lásky a životního partnera. Lorelai má za sebou několik neúspěšných partnerských vztahů. V příběhu se na krátko objeví Roryin biologický otec - Christopher (Lorelaina "dětská láska"), který ale brzy dá najevo, že o obě (dceru i matku) nejeví větší zájem.

Ráda studuje, čte knihy a sní o novinářině. Objevuje se zde také její první láska - Dean. Slušný chlapec z chudé rodiny. Tento vztah se ukáže jako nepřiliš šťastný a Rory si najednou "uvědomí", že

vlastně miluje jiného chlapce - Jesse. Ani tento vztah však nemá dlouhé trvání.

Mezitím se v životě matky Lorelai objevuje nový muž - Luke, majitel jejího oblíbeného bistra. Začíná si uvědomovat své city k němu. V létě se rozhodne se svou dcerou navštívit Evropu a po návratu zjistí, že Luke je ženatý. Manželství mu dlouho nevydrží a Luke se rozvádí.

Po několika dalších citových vzplanutích Rory a počínajícího vztahu Lorelai s Lukem se přesouváme do dějové linie V. a VI. série seriálu, která je předmětem mého zkoumání.

Rory je 19 let a studuje na Yalské univerzitě, kterou ji hradí prarodiče. Bydlí v podnájmu v luxusním bytě pro studenty Yalské univerzity se svou kamarádkou Paris.

Roryin bývalý přítel Dean se žení a zve ji na svatbu - jsou stále přáteli. Po nějakém čase po svatbě Rory končí v náruči ženatého Deana a tajně spolu chodí.

Dean se se svou ženou rozvádí a začíná si představovat život s Rory.

Vztah však opět ztroskotá a Dean a Rory se opět rozchází.

Na scéně se objevuje nový chlapec (Logan) z bohaté milionářské rodiny a Rory je opět zamilovaná.

Rory se v VI. sérii seriálu rozhodne opustit studium na Yale, začne žít u babičky a věnuje se charitativní a diplomatické činnosti.

Nelíbí se jí ale snobský a direktivní způsob života prarodičů, a tak uteče zpět do městečka, kde žije matka. Rozhodne se bydlet dočasně u kamarádky, protože se pohádala s matkou. Najednou si však uvědomí, že bez vysoké školy těžko dosáhne svého cíle (být novinářkou). Právě tehdy se znovu objeví na scéně její

biologický otec, který zdědil velké jmění, takže se rozhodne své dceři platit studium na Yalské univerzitě. Rory se tak vrací na vysokou školu.

Úspěšně se zapojuje do činnosti univerzitního měsíčníku a stává se jeho šéfredaktorkou.

Děj obohacují příběhy dalších obyvatel a přátel Gilmorovic děvčat - opět jsou v popředí zájmu rodinné a partnerské vztahy.

Moje analýza se týká děje na přelomu V. a VI. série seriálu. Domnívám se, že má analýza výrazně nezkrslí ani interpretaci celkového poselství seriálu, ani jeho diskurz.

7.4 VLASTNÍ ANALÝZA

7.4.1 DOMINANTNÍ TÉMATA SERIÁLU

Rozhodla jsem se rozlišit určitý soubor hodnot a zájmů - co tvoří náplň života dospívající dívky. Tak mohu posoudit určitý soubor představ o dívkách, resp. divačkách, ze kterých tvůrci seriálu vědomě či nevědomě vycházejí, když se snaží oslovit divačky a zaujmout je s cílem zajistit seriálu větší sledovanost.

V seriálu jsem si proto všimla témat, která nejčastěji přináší, stejně tak i jejich různorodosti. Toto jsou rámcově vytvořené okruhy zájmů, které v seriálu vystupují do popředí.

Vztahy s chlapci a sexualita:

Příběhy týkající se kamarádů hlavní hrdinky, chlapců hlavní hrdinky, chlapci kamarádek hlavní hrdinky; přátelství mezi dívkou a chlapcem spíše nemožné (vždy je za ním chápán milostný vztah), vzory z rodiny ve smyslu partnerského života, explicitní a

implicitní vyjadřování sexuální přitažlivosti a žádostivosti, sexuální život.

Ženská a mužská role:

Jaké je poslání ženy, muže; způsob vyjadřování se o mužích, o ženách, důležitost manželského svazku, sexuální chování; vyjadřuje svůj hodnotící význam ohledně sexu - mluví se zde ve významu sexu jako o samozřejmosti v předmanželském životě, jako o samozřejmosti společného sžití se před svatbou, poukazuje na "rozvolněnost" vztahů mezi mužem a ženou, větší nezávislost ženy na muži, žena zastávající vedoucí pozice v pracovním životě, rozrůzněnost sexuální orientace, uspořádání domácnosti (žena není primárně v domácnosti), více žen-matek samoživitelek.

Péče o vzhled dívky:

Mluvení o fyzické přitažlivosti, zájem o vnější vzhled - spíše implicitně dáváno najevo skrze vyobrazení pohledných dívek, než při mluvení o kráse.

Zájmy a koníčky dívky:

V popředí zájmu večírky a navštěvování nočních podniků - hýření a utrácení peněz, návštěvy snobských večírků, výlety po Americe a do Evropy (s důrazem na neřešení finanční situace); zapojení hlavní hrdinky do dobročinného klubu bohatých amerických žen (ústřední zájem ve vybraných dílech), sledování "intelektuálních" filmů, psaní deníku, článků do novin, zmínka o Roryině "vášni" pro čtení v dětství, ale explicitně neukazováno; hra na hudební nástroj u jedné z dívek vystupující v seriálu.

Zájem o budoucnost dívky:

Zájem o studium, pracovní praxe v oboru,

důležitost vzdělání ve smyslu budoucího povolání a zabezpečení se, osamostatnění, řešení konfliktních situací.

Intelektuální naplnění dívek:

Všechny dívky v seriálu studují na VŠ; hlavní hrdinka + organizování diplomatických večírků u bohatých prarodičů, psaní článků do novin, práce s informačními technologiemi, poukazování na dívky v mnoha situacích jako na "počítačově zručné", neustále schopné mrštně argumentovat či glosovat jakoukoliv situaci (zde to lze chápat jako součást záměru tvůrců seriálu k odlehčení).

Sociální problematika:

Seriál poukazuje na různorodost sociálních vrstev v duchu všeobecné spokojenosti a bezproblémovosti obyvatel v Stars Holow. Je zde podáván zkreslený obraz a zjednodušenost dosahování cílů - vše je dosažitelné a možné si "koupit". Jakoby se implicitně předpokládá, že přestože jsou mezi obyvateli vesnice sociálně-ekonomické rozdíly, všichni mají dostatečné zdroje mít všechno, co si přejí. V případě obtížnější finanční či rodinné situace (ve vztahové rovině) se každá jakoby "kouzelným proutkem" vyřeší.

Rodinné vztahy:

Vztah matky a dcery - Lorelai a Rory ; v popředí zájmu vztah Rory s matkou, výrazně kladný, ve smyslu přátelství a téměř absolutní důvěry - svěřují se vzájemně o všem, stírá se zde věkový rozdíl, a tak Rory a Lorelai působí spíše než jako matka s dcerou jako kamarádky. Rory často přebírá jakousi roli matky - radí jí jak se zachovat v určitých situacích - matka se cítí bezradná v otázkách vztahu s partnerem, dcera ji

ujišťuje a "radí" co dělat již od období dospívání. Matka je dceři ale také oporou. Podporuje a povzbuzuje jí, když se necítí dobře nebo když ji trápí vztahy s chlapci.

Náboženství, duchovní život:

Téměř se v seriálu neobjevuje. Jediným ukazatelem duchovního života v městečku Stars Holow je pár satirických scén zobrazujících faráře katolického kostela při kázání na "hříšnost dnešního světa" a matka kamarádky Rory, která patří k nejmenované křesťanské sektě.

Jiná témata:

Do této kategorie spadají všechna témata, která se nijak výrazně nepojí s předchozími (např. život v městečku Stars Holow, pořádání slavností ve městě, výstav a jiných společenských událostí).

Seriál Gilmoreova děvčata nabízí divačkám omezenou škálu témat. Jakoby se předpokládá, že dospívající dívku zajímají zejména zábava a chlapci. Dívka je explicitně zobrazovaná jako fyzicky přitažlivá, upravená a nalíčená. Dívky v seriálu jsou pouze velmi štíhlé. Přesto, že seriál poukazuje na důležitost vzdělávání u dívek, v seriálu analyzovaných 28 dílů se neobjevila ani jedna scéna zdůrazňující studium doma ve smyslu memorování či jakéhosi opakování před zkoušením. Explicitně dívkám podává svědectví o tom, že v období dospívání se chodí s chlapci a v podstatě se zkouší, zda to funguje nebo ne. Pokud jde o konflikt v partnerské oblasti (dívka x chlapec), ten se snaží řešit pouze krátkodobě (jedním rozhovorem), a pokud nedochází k vzájemnému pochopení, rozchází se. Sex je považován za přirozenou součást vztahu mezi chlapcem a

dívkou. Tak mohou implicitně vnucovat představu dívkám, které s nikým nechodí (nebo chodí, ale s nikým nespí), že je to něco zvláštního. Přestože se taková dívka v seriálu vyskytuje (jedna dívka) a má pochopení u kamarádek, mezi chlapci již k takovému pochopení nedochází (chlapec by byl zesměšněn, kdyby přiznal, že s dívkou v 19 "ještě nespí").

Někdy k rozhovoru a řešení konfliktu vzájemnou komunikací ani nedochází. Jde pouze o jakousi výměnu postoje - "ty mě nechápeš - já tě nechápu, rozejdeme se". Výsledná citová reakce v tomto případě je spíše oploštělá a pokud je zde náznak smutku, má velmi rychlý proces uzdravení. (Z rozhovoru Rory s kamarádem po rozchodu s Deanem): "Tenhle týden jsem měla vážně těžkej, měla jsem dopsat článek pro noviny, dost jsem to nestíhala a rozešla jsem se s Deanem." Kamarád: "A jak ti je?" Rory: "Jo, už je to dobrý, je to za mnou, dneska se jdu bavit." (s klidným hlasem) (Úryvek z rozhovoru V. série, díl 508/2007).

Seriál je zaměřený na přítomnost a zábavu. Zdůrazňuje, že je důležité si život užít, dokud je člověk mladý, a neohlížet se na minulost a ani příliš na budoucnost. Výjimku tvoří vzdělání - toho je ale v případě tohoto seriálu jednoduché dosáhnout. Téměř všichni studující, kteří se v seriálu vyskytují, mají bohaté rodiny, které jim univerzitu platí. Téměř všechny scény, které se v seriálu odehrávají mezi dospívajícími, se odehrávají při debatách o dívkách či chlapcích - doma nebo na večírcích.

Výjimku tvoří současný přítel Lorelai - Luke, patří do střední sociální vrstvy. Vlastní bistro. Nedostatkem peněz však také netrpí. Nejlepší kamarádka Lorelai zosobňuje také ženu se slabší sociální vrstvy, avšak hlavní protagonistky jsou atraktivní a bohaté.

Jsou zde chvíle, kdy Rory a její kamarádky s nikým nechodí (velmi krátké) a věnují se pouze samy sobě a své práci. Za "nechození" se považuje také pouze jakási "dohoda" mezi chlapcem a dívkou, kteří spolu sice spí, ale jinak spolu čas netráví.

Zajímavé je, že téměř všechny nesnáze, se kterými se hlavní hrdinka Rory potýká jsou vždy jako "mávnutím kouzelného proutku" vyřešeny. Dívka tak může nabývat pocitu, že nic není nemožné a vše se vyřeší bez větší námahy samo.

7.4.2 POJÍMÁNÍ DÍVČÍ A ŽENSKÉ ROLE V SERIÁLU

Co se týče tradičního pojmání patriarchálního uspořádání společnosti - kde muž hraje vedoucí úlohu a žena se spíše podřizuje jemu, lze v tomto seriálu vidět velmi výrazný posun k přebrání aktivní až vedoucí úlohy ženy v mnoha oblastech. Rory je šéfredaktorkou univerzitních novin a matka je manažerkou a spolumajitelkou hotelu "U Vážky".

Lorelai se dokázala sama postarat o sebe a své dítě již od 16 let a vychovávala dceru téměř bez pomoci prarodičů. Po celou dobu žije jako svobodná matka bez životního partnera. Až v dějové linii VI. série seriálu dochází k obratu a Lorelai začíná žít se svým přítelem ve společné domácnosti (po 16 letech). Posun v emancipovanosti lze vidět také v tom, že Lorelai žádá o ruku svého partnera:

Lorelai: "Luku, vezmeš si mě?"

Luke: "Co?"

Lorelai: "Luku, vezmeš si..."

Luke: "Ano."

Lorelai: "No, nemusíš odpovídat tak..."

Luke: "Ano."

Lorelai: "Můžeš si nechat chvíli než..."

Luke: "Ne."

Lorelai: (zhluboka se nadechne) "Takže, co... teď?"

Luke: "Já nevím. Tohle je pro mě nové."

Lorelai: "No, měli bychom něco udělat. Oficiálně."

Luke: "Oficiálně."

Lorelai: "Jo. Něco, co nám tenhle okamžik připomene. Chci říct, budu se brát. Luku. Budu se brát. Ty a já. Luk.. jeden dánský stůl a Lorelai.. Omlouvám se, můžu dostat vozík na moje zavazadla emocí? Gilmoreová se bude... vdávat. Huh?"

(Úryvek z rozhovoru, VI. série, díl 601/2007: rozhovor z kuchyně.)

Zajímavé je sledovat, že se na jednu stranu seriál předává představu o inteligentních, sebevědomých ženách, které jsou schopné a vtipné, emancipované, jak na pracovišti, tak doma v relativně náročných životních situacích, na straně druhé se však jaksi snaží divákovi vnutit představu, že žena nezvládá běžné až triviální situace:

Matka Lorelai (Emily): "Lorelai, jsi sama doma?"

Lorelai: "Proč?"

Matka: "Protože ti chci dát tajný kód na otevírání svého úkrytu (ocelový box)."

Lorelai: "Zrovna tu mám sériového vraha Mansona, možná by sis měla vybrat někoho bližšího..."

Matka: "Není to legrace."

Lorelai: "Dobře, dej mi ten kód a budu ho střežit."

Matka: "Je to...připravena?..."

Lorelai: "Pero v pohotovosti..."

Matka: "Je to 11111."

Lorelai: "Není to tovární kód?" (s údivem a vyvrácením očí)

Matka: "Já nevím, jak ho změnit. Ti chlapi, co tu byli, mi neukázali, jak to změnit. Tak to tak musí

zůstat. Radši si ho schovej."

(Úryvek z rozhovoru V. série, díl 505 /2007 při telefonátu.)

Dcera Lorelai zase působí oproti matce v mnohých situacích rozumněji, než její matka Lorelai. Dokonce matce v mnohých situacích radí, jak se zachovat v partnerském vztahu. V následující ukázce působí Rory jako zkušená a citlivá dívka, které záleží na udržení vazby v rodinných vztazích:

Lorelai (o matce): " Bude lepší, když se babička s dědou rozvede a skončí to..."

Rory: "To už neříkej!!!"

Lorelai: "Máma čím dál, tím víc cvokatí, jsou na mrtvém bodě a zatahuje do toho další lidi, nemá to smysl."

Rory: "Není to sranda! Rozvod není řešení! A hlavně tě můžu ujistit, že se děda trápí. Začal číst Zánik a pád římského impéria. Viš co je to za knihu, ta kniha se čte jen v případě největší nouze!"

Lorelai: "Jsi velmi antiintelektuální."

Rory: „Byl zkontrolovat, zda měla babička auto na pravidelné technické prohlídce."

Lorelai: "Projevil zájem o auto, ne o babičku."

Rory: "Projevil zájem o babičku a její bezpečnost! Vadí mi, co se děje mezi babičkou a dědečkem. Doufám, že se to brzy urovná..."

(Úryvek z rozhovoru, V. série, díl 506/2007 při telefonátu - Rory 19 let.)

Další rozhovor s matkou při nejistotě o správnosti rozhodnutí žádosti o sňatek:

Rory: "Manželství nemá být snadné."

Lorelai: Všechna ta znamení a jak to do sebe zapadá, třeba je to znamení, že to vůbec nemá vyjít. Polekala jsem se, že jsem se nepolekala..."

Rory: "Jsi prostě lapená vlastním strachem..."

Lorelai: Co když všechna ta znamení říkají, že je to špatně, že nemůžu mít všechno tak, jak chci, co když je to špatně?"

Rory: "Mami, ty šaty jsou dobré znamení a sníh taky nelže..."

Lorelai: "Budeš mi chybět, až tě ti hip-hoppeři udusí v popelnici."

(Úryvek z rozhovoru, VI. série, díl 612 /2007.)

Co se týče budování vztahu, bere se zde jako za zcela běžné, že dívka před manželským svazkem vyzkouší více vztahů, než vkročí do nějakého společného soužití s chlapcem. O předmanželském sexu se zde mluví zcela otevřeně, a je tak pokládán za přirozenou součást života dospívající mládeže. Kamarádky Rory si otevřeně povídají o sexuálních zážitcích, či o prvním pohlavním styku.

Možnost sexuálního života, který by začal až po svatbě se zde nevyklučuje, ale je zde o něm hovořeno spíše výjimečně a s žertovnou konotací, zřejmě aby se zdůraznilo, že v současném světě je takové chování spíše zvláštní, ne-li zavrženíhodné. Dospívající tak mohou lehce nabýt dojmu, že ke vzájemnému poznávání dochází zejména přes sexuální zážitky.

Je zde znázorněn generační rozdíl v pojmání liberálnosti sexuálních zážitků v několika dialozích (Rory se svou matkou Lorelai):

Rory: "Babička se mě vyptávala na Deana. A ptala se, proč jsem jí o něm neřekla. Že přece ráda bude vědět,

s kým se scházím."

Lorelai: " Jen tě manipulujou. Moje matka prozradila mé těhotenství až v osmém měsíci. A nezapomněla mi připomenout, že Christopher (biologický otec Rory) je ďáblov kvítko, obyčejné špinavé prase a prasák s nosem nahoru..."

Rozhovor po setkání matky s přítelem Lane (matka je viděla, jak se líbají):

Matka Lane: "Já vím moc dobře, kdo jsi!!! Jsi ten bídák, který obtěžuje mou Lane! Budeš se smažit v pekelném ohni, plavat v satanově špíně a pekelný psi ti sežerou vnitřnosti!"

(Úryvek z rozhovoru, V. série, díl 505/2007)

Seriál poukazuje na dívku v roli svádění s větší aktivitou a iniciativností, než tomu bylo ještě ke konci minulého století. Muž (chlapec) přestává být "dobyvatel" a žena "dívka" dobývanou.

V oblasti navazování vztahů jsou dívky aktivnější, sebevědomější a nevázanější. V uvedeném rozhovoru poukazují na „nezávaznou dohodu“ mezi chlapcem a dívkou. Chodit spolu nechtějí, ale mohou spolu trávit intimní chvíle, které ale paradoxně nemají se skutečným vztahem příliš společného:

(Rory chytne Logana za ruku a políbí ho, on reaguje)

Logan: "Si krásná, inteligentní, neuvěřitelně zajímavá, si prostě holka na chození. Jenže já tutově nejsem kluk na chození, já to neumím, závazky nejsou nic pro mě. Nebudu ti předstírat, že bych to zvládl. No... šel bych rovnou na věc..."

Rory:"Podívej, já nikoho na chození nehledám."

Logan:"Ne??..."

Rory: "Nehledám. Abych pravdu řekla, zrovna sem s tím skončila a... není to to, co chci."

Logan: "Neříkám, že to chceš teď".

Rory: "Ne, nechci to vůbec. Ne, já vlastně nic nečekám. Prostě se mi líbíš a chci být chvíli s tebou, jen tak... nezávazně."

Logan: "Jen tak nezávazně?"

Rory: "Hele holky se chtěj bavit jenom tak."

Logan: "Dobře, ale..." (Rory ho táhne pryč.)

Logan: "Kam deme?"

Rory: "Copak já vím? Myslíš, že snad mám nějaký plán nebo co? (Bere šampaňské z baru.) Ježíš, tak žijem pro tuhle chvíli. (Jde pryč a otočí se na něj.) Deš? Logan se podívá kolem a odchází s ní."

(Úryvek z rozhovoru, V. série, díl 515/2007)

Po neúspěchu s dalším chlapcem je Rory pozvána dalším chlapcem na rande: dvacetiletý mladík v alkoholovém oblouznění (v Americe nezákonné pití do 21 let, v tomto seriálu však je zcela běžné, že studentům nalévají již od 16 let)

Robert: "Cílem mého života je přežít svého bratra, zdědit rodinný majetek, všechny sestry vyhodit na ulici, žít si lehkomyšlně, mít spoustu manželek, umřít sám a všechny prachy zdědit po papouškovi jménem Poly..."

(Úryvek z rozhovoru, V. série, díl 516/2007)

Přesto, že je takový monolog nutné chápat v kontextu celé situace (alkohol v krvi a celková osobnostní nezralost mladíka), docela dobře odpovídá způsobu života, který je v současné západní společnosti častější - zaměřenost na zábavu, nevázanost, nezávislost a finanční zabezpečení bez větší námahy.

Při sledování seriálu divák lehce nabude dojmu, že téměř všechny dívky kolem osmnácti let, mají bohaté sexuální zkušenosti, chodí s chlapcem a sexuálně s ním žijí. Tuto představu obohacují postelové scény a jiné milostné scény dospívajících.

Dávají tak malou šanci dívkám, které se pohlavnímu styku vyhýbají ve smyslu "nalezení toho pravého" nebo jen z důvodu strachu, či sexuální zdrženlivosti, či jiných důvodů nebo z důvodu náboženského vyznání.

Takovou možnost spíše nepřipouští a dívka tak může nabýt dojmu, že pokud nežije sexuálním životem s partnerem příliš dlouho, je to něco nenormálního. Navíc tak celou intimní záležitost a jakousi "posvátnost" intimní chvíle pohlavního styku staví do pozice povinnosti a nutnosti či rutinní záležitosti.

A ne jako něco, co přichází spontánně, přirozeně a bez nátlaku. S pocitem toho, čemu se říká láska. O manželství se zde mluví jako o něčem, co přijde až za velmi dlouho a nesouvisí tolik s předchozím sexuálním a společným soužitím.

Rory v rozhovoru se svou přítelkyní Lane:

Rory: "Tak co, jak jste na tom se Zackem?:.."
(významný pohled)

Lane: "No, ještě jsme spolu nespali, ale řekla jsem Zackovi, že může říct kámošům, že jo, je to větší zábava.."

Rory: "Aha, chápu."

Lane: " Jsi dobrá kámoška..."

(Úryvek z rozhovoru, V. série, díl 505/2007)

Zajímavá je zde scéna ze společné domácnosti Lorelai a partnera Lukea:

Luke chce použít kovový příbor a Lorelai mu odpoví:

"A kdo to bude umývat? Já určitě ne, zkus najít ty umělohmotný přístroje..."

Jiná scéna, kdy Luke vaří doma: "Prosím tě Lorelai, zamíchej to."

"A jak to mám míchat?? Pravotočivě, levotočivě, pomalu nebo rychle??!! Aaaa, nějak to tmavne, Luku pod' jsem, nikdy nebudu vařit!..."

(Úryvek z rozhovoru, V. série, 517/2007)

I zde lze vidět posun od tradičního vnímání - žena v kuchyni a muž při technické práci. I když v tomto seriálu opět vyznívá celá situace komicky, je velmi pravděpodobné, že se podobné scénáře odehrávají stále častěji i z důvodu toho, že ženy v USA nakupují spíše polotovary nebo jsou zvyklé jíst mimo vlastní obydlí.

Zajímavě a citlivě je zde vykreslena role matky Rory. Matka je dceři spíše přítelkyní, neskrývají před sebou většinu problémů. Vzájemně se snaží podporovat a chápat. Dokážou spolu žertovat, ale jejich debaty se odehrávají spíše na povrchní úrovni pragmatického života.

Když Rory odejde z domova, je zde cítit matčinu nostalgii a pocity ztráty:

Lorelai: "Není tu nějak prázdná? Byla jsem zvyklá, že je tu se mnou Rory. Teď je pryč a sama..."

Luke: "A co je na tom? To přece děti mají dělat. Osamostatnit se..."

Lorelai: "Já vím, ale byla vždycky tak sdílná a jak nebydlí doma... (smutný výraz). V našem vztahu jsem se málokdy oháněla kartou matky."

Luke: "Ano, ale teď se rozhoduje sama, o tom, zda tě bude poslouchat, o své budoucnosti nebo kdy se vrátí domů... Ona se bude vracet, vím to."

Lorelai: "Ano, já vím..."

(Úryvek z rozhovoru V. série, 504/2007)

Zde lze vidět určitý rozdíl. V České republice ještě není tolik rozšířený trend mladých studentů na vysokých školách žít bez rodičů, v případě, že je vysoká škola ve městě bydliště. Postupně se ale i tento trend dostává do našich zeměpisných šířek. Děti odcházejí dříve z domova, než jak tomu bylo doposud.

Zajímavý je zde také vztah Lorelai a její matky Emily. Oproti vztahu Rory s Lorelai mají výrazně chladnější vztahy. Od doby, kdy Lorelai v dětství utekla, již nikdy nenavázala takové silné pouto ke své matce. Je možné, že se nevědomě snažila, aby to nedopadlo podobně v budoucnu u ní a Rory, a proto si dala za cíl, aby se svou dcerou vycházela dobře.

Při rozhovoru pro časopis a otázce "Jaká byla vaše matka?" (Úryvek z rozhovoru 6. série, č. 606/2007)

Lorelai: Znáte supermanovu pevnost samoty? Tak to je pláž ve srovnání s domem mé matky. Naučila jsem se od ní leccos, jak zacházet s podřízenými. Zamyslím se, co by udělala v určité situaci, vyloučím to. Potom se zamyslím, co by udělal v té samé situaci Mussolini, vyloučím to, pak co Stalin, vyloučím to, a pak se dopravuji postupně k tomu, co by udělal normální člověk..."

Další oblast emancipovanosti seriál nabízí ve sportu. V uvedeném úryvku je rozhovor týmu dospívajících děvčátek (12 let), které právě porazily druhý sportovní tým ve fotbale.

Dívka je zde pojímána jako dravá, soutěživá a až nepřirozeně chlapská.

Celou scénu je zase důležité chápat ve smyslu komické konotace, která má snad pouze zvýraznit (možná i zesměšnit v dobrém smyslu slova) trend emancipovaných a zmužštilých žen ve sportu.

Luke: "Museli jste je tak mlátit?"

Dívka I.: "Taková je hra. Jooo, jsme rysové, jsme dobrý!"

Dívka II.: "Vyžrali si to, nandali jsme jim to. Jooo!"

Luke: "Ale já se ptám, jestli jste je museli tak mlátit??!"

Dívka III.: "Taková je hra, musíš být agresivní. Nebo tě převálcujou. Nejsi dost soutěživý a končíš. Když nemáš na dresu trochu tý nuly Rh negativní..."

Luke: "Já vím Megane, ale třeba ty nůžky, co jsi předvedla...Ne do hlavy soupeře!!!"

Dívka II. "My hrajeme v pořadu kluci..."

Luke: "Jo, je to tvrdá hra, ale dívky jsou dívky a kluci jsou kluci... "(Následuje nevraživý pohled všech jedenácti hráček a reagují...)

Dívka IV.: "Jako, že jsme někde na čaji?? Přišli jsme jim nakopat zadek!!..." (Luke odevzdaně sklopí hlavu)

(Úryvek z rozhovoru, VI. série díl 608/2007)

Chlapci zde nejsou stavěni primárně do role bystřejších a schopnějších

Při rozhovoru nad sestavováním ozvučovací techniky (3 sedící chlapci a jedna dívka):

"Lane, vzdej to, my jsme to zkoušeli a návod je asi špatně napsaný!"

"Ne, jen musíš přemejšlet víc jak šest minut, než to vzdáš!"

(Úryvek z rozhovoru, VI.série, díl 606/2007)

(Luke se svojí dcerou): "Koupil jsem si knihu *Geometrie pro hlupáky*, abych aspoň něčemu, co mi ukazuje, rozuměl."

Seriál poukazuje i na sebevědomí dívek.

Rory: "Jsem začínající spisovatel, abych byla přesná."

Pan Wooles: "Myslím, že jsem ti to řekl již dříve. Myslel jsem, že to chápeš. Nemám žádné volné místo."

Rory: "Ne, byl jste velmi přesný. Řekl jste, že nemáte žádné místo volné, slyšela jsem vás. Mám skvělý sluch, což patří mezi mou ostatní kvalifikaci, kterou mám napsanou zde na svém resumé, (podá mu obálku) a mém portfoliu... vzorky všech mých prací, všech mých prací z Yalských zpravodajských novin, plus některé další kousky, které jsem nedávno dokončila - myšlenky, potenciální náměty, divadelní recenze." (podá mu dva tlusté svázané sešity)

(Úryvek z rozhovoru, VI. série dílu 609/2007)

7.4.3 SLOVNÍK SERIÁLU

Představu o dívčí roli prezentovanou v seriálu vyjadřuje i slovník, tj. nejčastější slovní spojení se slovem dívka, resp. pojmy vztahující se na aktivitu dívky.

Nejčastější přívlastky a metafory slova dívka v rozhovorech dospělých jsou: dobrá, schopná, bystrá, má budoucnost, kočka, sdílná, mluví o životě, krásná, inteligentní, celý svět jí leží u nohou, nezávislá, jedinečná, princezna, přemýšlivá. Týkají se tedy zejména pozitivního hodnocení. U dívky jsou tak považovány za důležité nejen fyzické, ale i duševní vlastnosti.

Přívlastky a metafory o dívkách s pozitivním

hodnocením v rozhovorech chlapců jsou zejména: nádherná, pěkná, zajímavá, holka na chození, hvězda, kus, chytrá. Dá se říci, že převládají přívlastky zdůrazňující fyzickou přitažlivost. Většina chlapců ale v rozhovorech také přiznává, že nejlepší je kombinace obojího - jak atraktivní vzhledové aspekty dívky, tak i psychické vlastnosti dívky.

Zajímavé je, že se v rozhovorech mezi chlapcem a dívkou téměř neuvažuje o plánování větší budoucnosti na úrovni vztahu - ve smyslu přemýšlení o rodině a dětech. Většina dílů, které jsem analyzovala spadá do období věku hlavní protagonistky 18 - 19 let. I když je to období končícího dospívání u dívky a dá se předpokládat, že je neobvyklé, aby dívka v tomto věku vlastní rodinu budovala, přesto je zarážející, že se ani v jednom rozhovoru dívek mezi sebou nebo mezi chlapcem a dívkou nedával jejich vztah do souvislosti společné vzdálené budoucnosti. A tím může dívka nabýt dojmu, že v této době se chlapci pouze "chodí", ale o vážnějších souvislostech vztahu se zde neuvažuje. Přívlastky a rozhovory, které by se týkaly více duševních vlastností dívky (jako jsou např. intelekt, vědomosti či vztah k rodině) jsou spíše ojedinělé.

Přívlastky dívek v rozhovorech chlapců s negativním hodnocením jsou nejčastěji: lesba, rozkošná, úplně blbá, servírka, dojička, ubohá, zaostalá, kráva. Tyto výrazy jsou však používány výrazněji v situacích, které mají muže zesměšnit a parodovat nebo vyjádřit nelibost nad tím, že dívka něčím vyniká nad chlapcem. Dívka má možnost srovnání v situacích, kdy chlapec hraje toho "hodného". Zajímavé je, že slovo lesba je zde používáno stále jako něco, co patří do nežádoucího či deviantního chování.

Tyto výrazy převládají při popisování scén dívek a

chlapců, kterým jde o nějaký vzájemný vztah.

Nejčastější výrazové hodnotící prostředky dívek jsou: wow, uhh, to je síla, impozantní, neotřelé, fenomenální, rustikální, fakt dobrý..

Velmi časté je užívání slovesa "miluji" v přehnaném, teatrálním významu v podstatě o čemkoli (o kávě, sněhu, lidech, koníčcích. Zde je těžké rozlišit nakolik je toto sloveso používané v pravém smyslu slova a na kolik se pokoušela režisérka ztvárnit roli parodující mladou americkou dívku, která "vše zbožňuje".

Velmi časté jsou zde dialogy s překotně rychlými reakcemi a doslova se smrští slov.

(desetivteřinový dialog při zamyšlení nad znovu používáním umělohmotných pohárků při automatu s vodou):

Dívka Paris: "Je to tak těžké?" (ukazujíc na umělohmotný kelímek s vodou a nadepisujíc na něj své jméno PARIS). "Pak doufám, že těmhle lidem nebude vadit, že jejich vnučata budou používat krém s opalovacím faktorem 5000, vymizí deštné pralesy a zvětší se ozonová díra..."

Rory: "Ať používají jen vlastní hrnky a ušetříme lesy dvojnásob".

(Úryvek z rozhovoru, VI. série 613/2007)

Všechny dialogy mohou působit na českého diváka velmi afektovaně a přehnaně. Celkově zde taková teatrálnost převládá v citové oblasti - spíše trend k jakési "bipolární afektivitě". V jeden moment se dívky smějí a přehnaně gestikulují o zážitcích dne a v následující okamžik vykřikují, pláčou nebo nadávají. Je zde spíše trend k vyhoceným náladám (přehnaná radost a štěstí vs. hysterický pláč a smutek). V reálných situacích citového vypětí lásky však reagují

neadekvátně - rozchod s chlapcem je záležitostí chvilkového rozčarování (jeden den), které je řešeno bez většího poznamenání duše dívky.

Otázkou zůstává, nakolik si tuto afektovanost uvědomuje mladá dospívající dívka a nakolik ji považuje za přirozený způsob komunikace.

Ve srovnání se studií dívčích časopisů (Morvayová, Plichtová, 2004) je vidět při posuzování chlapce posun - zde se snaží dívka primárně zaujmout svým vzhledem, atraktivitou a zejména "technikami svádění".

Snažila jsem se posoudit, nakolik tuto představu předjímá také seriál. V seriálu se automaticky předpokládá, že dívka je vzhledově velmi přitažlivá, vždy nalíčená a upravená a velmi štíhlá. Přesto jsou zde i náměty, jak na chlapce zapůsobit jinak, než fyzický vzhledem.

Žena chce být upravená a "dobře vypadající" také kvůli sobě a jiným ženám (kamarádkám), než pouze z pohledu vnucování se mužům jako sexuální objekt a předmět mužských pohledů. V tomto smyslu jsou muži v seriálu spíše parodování a zesměšňování (Ve scéně se jeden muž snaží svést Lorelai (která sedí v recepci) tím, že olízne klíč hotelu a zeptá se, "Chceš napsat číslo mého pokoje bejby?" Lorelai: "Ne díky. Mimochodem před chvílí jsem Vám ho sama dávala."

Chlapci jsou v seriálu vesměs parodování. Jsou stavěni do pozice neschopných mužů:

Kamarád kamarádovi: "Jsem magnet na kočky, sexy chlap a když mám protézu, holčkám se o líbí!"

(Úryvek z rozhovoru, 5. série 514/2007)

7.5 SOUHRN ANALÝZY

Přestože se v rozhovorech rodičů u dívky zdůrazňuje, jak je důležitá její jedinečnost, seriál nenechává příliš prostoru myslet si, že každá dívka by měla být zejména spokojena sama se sebou - taková, jaká je, protože ne všechny dívky jsou štíhlé a z bohatých rodin. Seriál implicitně vnucuje obraz "ideální dívky", která by měla být zejména ambiciózní, zábavná, krásná, bohatá a vzdělaná. Většina hrdinů seriálu - jakoby vyšli z dílny "krásní a bohatí". Jsou mladí, atraktivní, bohatí, šikovní a mnozí z nich i slavní. Tyto idoly zosobňují hodnoty jako jsou mladost, krása, luxusní životní styl a bohatství - které jsou v současné západní společnosti vysoce ceněné.

Hodnocení dívky z perspektivy muže jsou nejen z pohledu fyzické přitažlivosti (i když v popředí), ale nechávají prostor i pro psychické vlastnosti, z nichž nejvíce ceněnou je pro ně vzdělanost.

Seriál poukazuje na liberální postoj k sexu: schvaluje všechny sexuální aktivity pokud je dívka starší 15 let. Tyto aktivity považuje za samozřejmost. Jiné způsoby poznávání se s chlapcem ve vztahu příliš neumožňuje. Poznávání mezi chlapcem a dívkou probíhá zejména přes pohlavní styk a líbání. Chození s chlapcem není dáváno do souvislosti plánování společného budoucího života - ve smyslu úvah o rodině a dětech.

Seriál je zaměřen na současnost "tady a teď" zdůrazňuje, že dívka si má co nejvíce užívat, "vyzkoušet" vztahy s chlapci a neohlížet se příliš na minulost a budoucnost.

Předpokládá se, že dívka tráví většinu svého volného času hýřením peněz ve večerních podnicích a pije alkohol (přestože v USA je dovolené pítí alkoholu až od 21 let a má analýza probíhala ve věku hlavních

hrdinů 19 let). Má vlastní auto a bydlí od ukončení střední školy mimo domov rodičů.

U dívky se klade důraz na vzdělávání (většina dívek seriálu studuje na vysoké škole). Dívka je dobře oblečená, nalíčená, velmi štíhlá a usměvavá.

Dívky a ženy nejsou vyobrazovány při tradičních domácích pracích. Spíše jsou zobrazovány na vedoucích místech v zaměstnání (jako manažerky, šéfredaktorky novin a technicky zručné v oblasti informačních technologií). Muži jsou zobrazováni na netradičních místech - jsou spíše ti, kteří doma vaří a sehrávají asistentské pozice v zaměstnání.

Celkově lze říci, že seriál přináší divačkám nový pohled na rozdělení rolí v životě muže a ženy. Žena je primárně viděna na vedoucích postaveních v profesním životě, sehrává aktivní úlohu v seznamování se s chlapci(muži) a výjimkou není ani nabídka k sňatku, se kterou přichází žena. Přesto zde setrvává představa, že dívka má být zejména vzhledově velmi atraktivní a ostatní psychické vlastnosti dívky nezdůrazňuje.

Také všech úspěchů v seriálu je dosahováno jakoby "mávnutím kouzelného proutku", a tak může dívka nabýt dojmu, že není třeba se příliš namáhat pro dosažení vzdáleného cíle, protože vše jde "samo". Je obtížné posoudit, nakolik seriál typu "komediální drama" vstřebávají dívky jako z reálného života a nakolik jako něco nepravděpodobného.

ZÁVĚR

V mé práci jsem se zabývala pojmání dívčí role skrze mediální obsahy.

V analyzovaném seriálu máme možnost vidět určitý posun od vnímání tradičního postavení "ženy v domácnosti" přizpůsobující se vždy požadavkům muže k přebrání aktivní role v profesním životě, sebeprosazování se a naplnění vlastních hodnot nejen skrze život v rodině, ale zejména mimo něj.

Jako varující signál bych v analyzovaném poselství viděla naprostý odklon od jakýchkoliv duchovních hodnot, absenci hlubšího citového prožívání a vytlačování aktivního trávení volného času ze života.

Média mají velký formativní vliv na život každého člověka. Lze je vnímat jako určitý typ sociálního prostředí, které lidi specificky začleňuje, vylučuje, spojuje či rozděluje.

Domnívám se, že všechna tato zjištění by se dala využít jako jedno z východisek výuky v mediální výchově.

Také by se dala použít pro další výzkum: například jak pojmají svou roli samotné dívky, nakolik jsou ztotožněny s tím, co jim seriály nabízí, a zda přijímají mediální poselství nebo jaké potřeby dospívajících diváků seriály naplňují nebo jaké jsou (resp. jaké by měly být) funkce seriálů pro dívky - zda pouze zábavné nebo i preventivní a do jisté míry i vzdělávací.

Na závěr bych snad jen dodala, že se domnívám, že opravdové a skutečné věci se dějí mimo rámec všech vědních disciplín, a tak i mimo rámec mediálních sdělení. Příhodný se mi z tohoto pohledu zdá úryvek

z dopisu C.G. Junga J. Allenu Gilbertovi (in Starý, 2000):

„Věda je uměním vytvářet příhodné iluze, kterým blázen buď věří, nebo je odmítá, moudrý člověk se však těší z jejich krásy nebo smysluplnosti, aniž opomíjí, že jsou to lidské závoje a opony zahalující propastnou hloubku nepostřehnutelného... Všechny věci jsou jen „jakoby“. Skutečné věci jsou skutky čehosi neznámého... A kromě toho neexistují žádné skutečné věci, které by nebyly skutečné pouze relativně. Nemáme žádnou představu absolutní skutečnosti, neboť „skutečnost“ je vždy cosi „pozorovatelného“.“

POUŽITÉ ZDROJE

BAČOVÁ, V. Osobná identita ako text. In *Aspekt*, 2002, č. 1, s.165-167. ISSN 0039-3320.

BURTON, G. - JIRÁK, J. Úvod do studia médií. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6.

CLEESE, J. - SKYNNER, R. Rodina a jak v ní zůstat naživu. 1. vyd. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-281-5.

COMSTOCK, G. - SCHARRER, E. The use of television and other film-related media. In SINGER, D. G. - SINGER J. *Handbook of children and the media*. 1st. ed. California: Sage Publications, 2001. Kapitola 3, s. 47-48. ISBN 0-7619-1954-6

DAVISON, J. Jak zvládnout stres. 1. vyd. Praha: Pragma 1998. ISBN 80-7205-496-1.

ĎURDIAK, L. Psychohygienu mladého človeka. 1. vyd. Nitra: Enigma, 2001. ISBN 80-85471-84-1.

FOUCAULT, M. Vůle k vědění. Dějiny sexuality I. 1. vyd. Praha: Hermann a synové 1999. ISBN 80-8050-777-5.

HARRÉ, R. - GILLET, G. R. Diskurz a myseľ. Úvod do diskurzívnej psychológie. 1. vyd. Bratislava: IRIS, 2001. ISBN 80-89018-08-4.

HARTL, P. - HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vyd. Praha: Portál 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HILL, G. Moderní psychologie. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-641-1.

HUNTEMANN, N. - MORGAN, M. Mass media and identity development. In SINGER, D. G. - SINGER J. *Handbook of children and the media*. 1st. ed. California: Sage publications, 2001. Kapitola 15, s. 309-319. ISBN 0-7619-1954-6.

JANOŠEK, J. - SLAMĚNÍK, I. Člověk a média: Psychologie masové komunikace. In VÝROST, J. - SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie I*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. s. 125-149. ISBN 80-7178-269-6.

JIRÁKOVÁ, H. Inspirace z britské mediální výchovy. In *Moderní vyučování*, květen 2006, č. 5, s.18-19. ISSN 1211-6858.

LANGMEIER, J. - KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 1. vyd. Praha: Portál 1998. ISBN 80-86180-03-4.

LUKŠÍK, I. - SUSPEKOVÁ, M. Sexualita a rodovosť v sociálnych a výchovných súvislostiach. 1. vyd. Bratislava: Humanitas, 2003. ISBN 80-89124-01-1.

MACHOVÁ, J. - HAMANOVÁ, J. Reprodukční zdraví v dospívání. 1. vyd. Praha: H & H, 2002. ISBN 80-86022-94-3.

MALAMUTH, N.M. - IMPETT, E.A. Research on sex in the media. In SINGER, D. G. - SINGER J. *Handbook of children and the media*. 1st. ed. California: Sage

publications, 2001. Kapitola 13, s. 269-285. ISBN 0-7619-1954-6.

McQUAIL, D. Úvod do teorie masové komunikace. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-200-9.

MORVAYOVÁ, D. - PLICHTOVÁ, J. Rodová identita dievčat a mediálny diskurz. In *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, leden 2004, roč. 39, č. 1, s. 12-34. ISSN 0555-5574.

NAVRÁTIL, P. Současné pojetí sociální práce a dilemata disciplíny. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

ROZBOŘIL, Z. Televizní oázy bezpečí. In *Psychologie Dnes*, duben 2005, roč. 11, č. 4, s. 19-21. ISSN 1212-9607.

SIGNORIELLI, N. Television's gender role images and contribution to stereotyping. In SINGER, D. G. - SINGER J. *Handbook of children and the media*. 1st. ed. California: Sage Publications, 2001. Kapitola 17, s. 341-355. ISBN 0-7619-1954-6.

STARÝ, R. Cherión, asklépiovská medicína a jungovská psychologie. 1. vyd. Praha, Sagittarius 2000. ISBN 80-86270-03-3.

ŠVEŘEPA, M. Sociální práce a média. In *Sociální práce/Sociálna práca*, 2004, č. 4, s. 111-119. ISSN 1213-0204.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

WILSON, S.R. Mass media/Mass culture. An introduction. Updated 1993 ed. New York: McGraw-Hill, 1993. ISBN 0-07-070821-5.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Gilmore girls (Gilmorova děvčata) V.-VI. série.
[TV seriál] Režie: Jamie Babbit, Kenny Ortega, Matthew Diamond, Gail Mancuso, Lesli Linka Glatter, Robert Berlinger, Steven Robman, Bethany Rooney, Alan Myerson, Lev L. Spiro, Nicole Holofcener, Wil Shriner, Michael Katleman. Scénář: Amy Sherman. Produkce: Dorothy Parker Drank Here Productions, Warner Bros. Television, Hofflund/Polone. USA, 2007.

BYSTRĚČAN, I. Sociální věda jako děvečka na státním panství. *Britské listy* [online]. 12. 3. 2004, [cit. 2007-02-14]
<<http://www.blisty.cz/art/17285.html>>.

CALVERT, S. Gender stereotyping in children's reports about educational and informational television programs. *Center on media and child health* [online]. c2007 [cit. 2007- 03-02]
<<http://www.cmch.tv/research/fullRecord.asp?id=1822>>.

CHANDLER, D. Television Violence and Children's Behaviour. *The University of Wales Aberstwyth* [online]. c2007 [cit. 2007-02-15]

<[http://www.aber.ac.uk/media/Modules/TF33120/tv-violence and kids.html](http://www.aber.ac.uk/media/Modules/TF33120/tv-violence%20and%20kids.html) The uni of wales Aberystwyth>.

ŠEBEŠ, M. Americké elektronické impérium. *Revue pro media* [online] c2005 [cit. 2007-03-31]
<[http://fss.muni.cz/rpm/Revue/Revue04/recenze schiller.ht](http://fss.muni.cz/rpm/Revue/Revue04/recenze_schiller.ht)>.

Zdravá rodina [online]. Konference lékařů a lékárníků: Syndrom rizikového chování v dospívání. 14. 4. 1998, c2007 <(a href="http://www.zdrava-rodina.cz/med/med498/m498_40.html">http://www.zdrava-rodina.cz/med/med498/m498_40.html)>.

Zprávy iDnes [online]. Madridský týden módy zakázal hubené modelky. 14. 9. 2006,
<[http://revue.idnes.cz/madridsky-tyden-mody-zakazal-hubene-modelky-fm2/missamodelky.asp?c=A060914_160033 missamodelky web](http://revue.idnes.cz/madridsky-tyden-mody-zakazal-hubene-modelky-fm2/missamodelky.asp?c=A060914_160033_missamodelky_web)>.

1 PŘÍLOHY

1.1 TABULKY

**Tabulka 1: Syllabus anglické mediální výchovy
(Tabulka převzata z Jirákové, H. Inspirace z anglické mediální výchovy, 2005)**

Seznámení se s klíčovými pojmy (prostřednictvím práce s filmovými plakáty)	Filmové plakáty, obsah sdělení, práce s obrazovými prostředky, cílové skupiny. Žáci posuzují filmové plakáty a potom vytvářejí své vlastní
Situační komedie a seriály	Žáci pracují s pohyblivým obrazem. Učí se používat technické termíny. Analyzují scénu z TV seriálu z hlediska technické realizace, dále situační komedii z hlediska používání stereotypních vzorců chování jako prostředku k oslovení diváků. Žáci navrhnou nový scénář situační komedie a poté ve skupinách natáčejí jednu z navržených scén. Osvojení práce s kamerou.
Noviny a časopisy	Žáci si zvolí nějaké noviny či časopis a zjišťují, kdo je vlastní, jakou mají politickou orientaci a jak probíhá jejich výroba. Zabývají se cílovými skupinami, kterým jsou periodika určena, grafickou podobou a strukturou. Vytvářejí si také titulní stránky vlastních novin a vzájemně je hodnotí.
Rozhlas	Toto je zcela praktická výuková jednotka. Po úvodní diskusi o typech rozhlasového vysílání tvoří žáci 5-10min program pro regionální vysílání určené pro specifické publikum. Žáci používají pc programy určené pro tvorbu a editaci zvuku.

Diváci	Žáci se zabývají cílovými skupinami a zaměřují se zejména na filmového diváka. Žáci sledují cestu filmu od vzniku námětu k jeho uvedení do televize. Zabývají se sledovaností, propagací apod. + Praxe
--------	--

Tabulky sledovanosti vybraných ukazatelů R a S¹³

Tabulka 2 Tabulka sledovanosti vybraných ukazatelů R a S seriálu GD

		0-15			15-24		
		R	S	POČET tis	R	S	POČET tis
Celkový průměr							
30.8.-27.2. 2007		3,6	35	309	7	63,9	94
9.2.-27.2.2007		4,6	38	393	8,9	71	119
ŽENY							
Průměr							
30.8.-27.2. 2007		4,7	38,3	208	10	72,8	65
9.2.-27.2.2007		5,9	42	260	12,2	81,2	79
MUŽI							
Průměr							
30.8.-27.2. 2007		2,4	29,6	101	4,2	50	29
9.2.-27.2.2007		3,2	31,8	133	5,8	56,6	39

¹³ **R-rating** = procentuální podíl sledované skupiny z celkového počtu obyvatel ČR.

S-share = procentuální podíl diváků sledujících seriál ku celkovému počtu diváků sledujících v té době TV (jakoukoliv stanici), dále jsou uvedeny i absolutní hodnoty počtu diváků. (Tabulky č. 2, 3, 4 a 5 převzaty z archívu sledovanosti televize NOVA za období srpen 2006 až únor 2007.)

Tabulka 3 Tabulka sledovanosti vybraných ukazatelů R a S seriálu

Celkový průměr	R	25-34			35-44		
		S	POČET tis	R	S	POČET tis	
30.8.-27.2.2007	3,2	38,6	53	3,9	45	52	
9.2.-27.2.2007	4,1	46,5	69	5,1	50,4	69	
ŽENY							
Průměr							
30.8.-27.2.2007	4,4	41,2	36	4,9	47,9	32	
9.2.-27.2.2007	5,8	52,4	48	6,5	54,3	43	
MUŽI							
Průměr							
30.8.-27.2.2007	2	34	17	2,9	41	20	
9.2.-27.2.2007	2,5	37	21	3,7	44,8	25	

Tabulka 4 Tabulka sledovanosti vybraných ukazatelů R a S seriálu

Celkový průměr	R	15-54		
		S	POČET tis	
30.8.-27.2.2007	4,2	45	241	
9.2.-27.2.2007	5,5	50,1	317	
ŽENY				
Průměr				
30.8.-27.2.2007	5,6	50,2	161	
9.2.-27.2.2007	7,3	57,4	208	
MUŽI				
Průměr				
30.8.-27.2.2007	2,7	37,1	80	
9.2.-27.2.2007	3,7	40,3	109	

Tabulka 5 Tabulka sledovanosti vybraných ukazatelů R a S seriálu

skupina		únor		září- únor		ženy	muži
		počet v tis	share	počet tis.	share	celkem	celkem
1.	15-	260	38	208	42	495238	366667
2.	15-24	79	73	65	81,2	89041	58000
3.	25-34	48	41	36	52	80247	50000
4.	35-44	43	48	42	54	77778	48781
	celkový prům. počet žen sled. TV					742304	415448

**Tabulka 6 Share sledovanosti seriálu u žen
v období 30.8.2006- 27.2.2007 v %**

Share skupiny	38	73	41	48
Share zbytek	62	27	59	52
Skupina	1.	2.	3.	4.

**Tabulka 7 Share sledovanosti seriálu u mužů
v období 30.8.2006 - 27.2.2007 v %**

Share skupiny	30	50	34	41
Share zbytek	70	50	66	59
Skupina	1.	2.	3.	4.

**Tabulka 8 Srovnání sledovanosti seriálu mezi ženskou a mužskou
populací**

ženy	208000	65000	36000	32000
muži	101000	29000	17000	20000
Skupina	1.	2.	3.	4.

Tabulka 9 Ženy podle věkových skupin k 1.7.2005 ¹⁴

složení a počty obyvate l	
Věk Age	Česká republika Czech republic
Ženy Females	5 242 653
0	48 639
1-4	180 813
5-9	219 451
10-14	287 391
15-19	320 052
20-24	343 406
25-29	429 736
30-34	412 198
35-39	336 277
40-44	334 148
45-49	343 623
50-54	394 507

Skupina

5-14
219 451
287 391
506 842

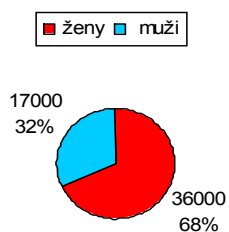
Skupina

14-24
320 052
343 406
663 458

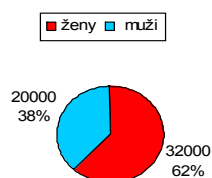
¹⁴ Zdroj: Český statistický úřad [online]. 30.9. 2006 Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_\(demografie\)_lide](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_(demografie)_lide).

1.2 GRAFY

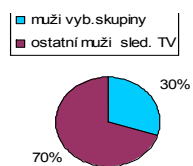
Graf č. 9 Poměr počtu seriál sledujících diváků pro vybranou věkovou skupinu 25-34 let¹⁵

Graf č. 10 Poměr počtu seriál sledujících diváků pro vybranou věkovou skupinu 35-44 let

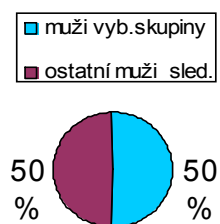

Graf č. 11 Share muži do 15 let

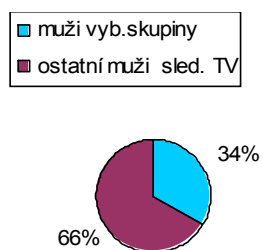

¹⁵ Grafy č. 1 - 14 jsem sestavila z údajů sledovanosti, které mi poskytla televize NOVA za období srpen 2006 až únor 2007.

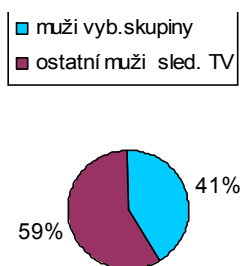
Graf č. 12 Share muži 15 - 24 let

Graf č. 13 Share muži 25 - 34 let

Graf č. 14 Share muži 35 - 44 let

Abstrakt k bakalářské práci

Noemi Miňová

obor: Sociální práce, 2007

název bakalářské práce:

Média a identita dospívajících dívek

navrhovaný název bakalářské práce v angličtině:

**The media and a girl's identity during the
adolescence**

Média jako zdroj vytvářející sociální realitu, působí na naše pojmání světa, stejně tak na pojmání sebe sama či své role. Ve své práci poukazuji na výzkumy o médiích (zejména televizi) a jejich působení při utváření identity dospívajících dívek. V práci uvádím zkušenosti s mediální výchovou u nás a v zahraničí.

Kvalitativní obsahovou analýzou jsem zkoumala mediální poselství seriálu Gilmoreova děvčata. Tento americký seriál jsem zvolila, protože se u nás v současnosti nevysílá jiný český seriál s tematikou dospívajících a protože se mi ze současných západních seriálů zdál ideologicky blízký "světským" hodnotám v České republice. Pokusila jsem se v seriálu zachytit, jakým způsobem je v něm prezentováno modelové chování „správné dívky“.

Podle tohoto modelu dospívající dívku zajímají zejména zábava a chlapci. V popředí jsou materiální hodnoty a fyzická krása. Dívka je explicitně zobrazována jako fyzicky přitažlivá, upravená a nalíčená, dívky v seriálu jsou pouze velmi štíhlé. V oblasti partnerských vztahů je kladen důraz na to,

že si má dívka co nejvíce „užívat“ a "vyzkoušet si" co nejvíce vztahů s chlapci. Dívky a ženy nejsou vyobrazovány v tradičních ženských rolích - například při domácích pracích. Spíše jsou zobrazovány na vedoucích pozicích v zaměstnání (jako úspěšné manažerky, šéfredaktorky novin a technicky zručné v oblasti informačních technologií). Zdůrazňuje se zde nezávislost a nevázanost v partnerském vztahu. V tomto seriálu lze tak vnímat určitý posun od patriarchálního uspořádání společnosti, tedy odklon od tradičního pohledu na ženu a její druhořadé postavení.

V analyzovaném seriálu lze pozorovat odklon od duchovních hodnot, absenci hlubšího citového prožívání a utváření trvalých vztahů, liberální postoj k sexu a vytlačování aktivního trávení volného času ze života.

Protože se sociální práce řadí mezi vědní disciplíny se sociální problematikou, domnívám se, že má bakalářská práce může přinést zajímavý pohled na novodobý trend ve společnosti - role „aktivní“ ženy v 21. století.